

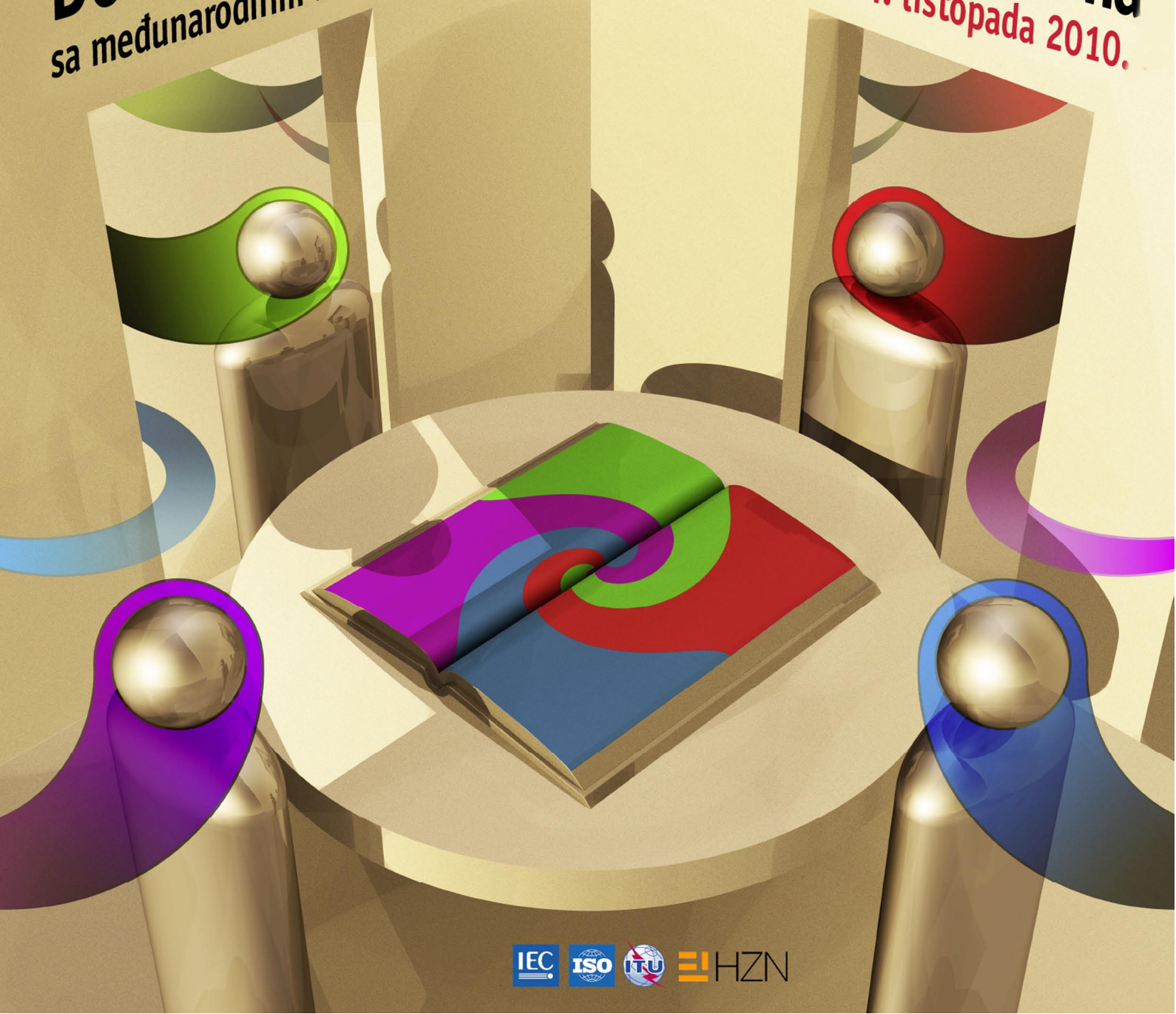
HZN **e**glasilo

Broj 5/2010

Službeno glasilo Hrvatskoga zavoda za norme

Dostupnost za sve
sa međunarodnim normama

Svjetski dan norma
14. listopada 2010.

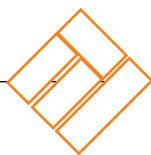

HZN e-glasilo

Službeno glasilo Hrvatskog zavoda za norme sa stalnim dodatkom
Oglasnik za normativne dokumente

	Godište: 2. 2010. ISSN 1847-4217 URL: http://www.hzn.hr
Izdavač:	Hrvatski zavod za norme MB: 1957406 OIB: 76844168802 Sjedište: Ulica grada Vukovara 78, 10000 Zagreb Telefon: 01/610 60 95 Telefax: 01/610 93 21
Glavni urednik:	Mirko Vuković, ravnatelj HZN-a
Pomoćnik glavnog urednika:	Vladimir Jaram
Tehnički urednik:	Vladimir Jaram
Uredništvo:	Ana Marija Boljanović, Miljenko Đukić, Melanija Grubić Sutara, Vlasta Gaćeša-Morić, Tea Havranek, Stanka Miljković, Nenad Nikolić, Vladimir Jaram, Mirko Vuković
Lektura:	Ivana Canosa
Korektura:	Sandra Knežević
Grafička obrada naslovnice:	Gaea studio d.o.o.
Grafička priprema:	Gaea studio d.o.o.
Izlazi:	dvomjesečno
Uređenje zaključeno:	2010-10-31
	Opremu tekstova obavlja uredništvo. Za sadržaj poimence potpisanih priloga odgovorni su njihovi autori. Oni ne iskazuju obvezno stav Hrvatskoga zavoda za norme. Objavljeni prilozi u službenom glasilu Hrvatskog zavoda za norme autorski su zaštićeni. Iznimka su sadržaj, novosti iz HZN, novosti iz europskih i međunarodnih normiranih tijela i s normizacijom povezane aktivnosti koji se mogu objavljivati u drugim stručnim časopisima uz obveznu naznaku izvora i dostavljanje časopisa u kojemu su objavljeni tako preuzeti prilozi. Za priloge iz rubrike Normizacija i Tehničko zakonodavstvo potrebno je zatražiti pisano odobrenje za njihovo objavljivanje od autora i od Hrvatskoga zavoda za norme.

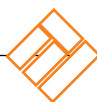
Sadržaj 5/2010

Proslov	4
Poruka povodom Svjetskog dana norma 14. listopada 2010.	5
Sustavi upravljanja energijom	7
Životni ciklus proizvoda	9
Novosti iz HZN-a	
• HZN novosti	12
• Članovi HZN-a	13
• Sudjelovanje HZN-a u radu CEN/BT-a	14
• Održana Nacionalna radionica o društvenoj odgovornosti (ISO 26000)	15
• Regionalni seminar o sustavima upravljanja energijom	16
Novosti iz HZN/TO	
• Iz rada tehničkih odbora HZN-a	17
• Najava osnivanja novoga tehničkog odbora	19
• Novi hrvatski normativni dokumenti (na hrvatskome jeziku)	20
• Nove ISO-ove i CEN/CENELEC-ove Upute na hrvatskome jeziku	20
Novosti iz međunarodnih i europskih normiranih tijela	
IEC	
• 74. opći sastanak IEC-a	22
• Dobitnici nagrade Thomas A. Edison	23
• Promicanje normizacije kroz obrazovanje	25
ISO	
• 33. opća skupština ISO-a	26
• 44. godišnji sastanak ISO/DEVCO-a	28
• ISO-ov magazin (ISO Focus+) ističe važnost norma za dostupnost	29
• ISO-ova norma o društvenoj odgovornosti odobrena za izdavanje	30
• Na pitanje koliko je jak brand vaše tvrtke, odgovoriti će Vam ISO norma za procjenu branda	32
CEN i CENELEC	
• Usvajanje IMCO-ova izvješća o postojećem europskom sustavu normizacije	33
• Novi CEN-CENELEC-ov web portal za male i srednje poduzetnike	34
• 14. listopada 2010. - Svjetski dan norma	35
• Europski parlament odobrio izvješće o budućnosti europske normizacije	36
• Europske organizacije za normizaciju ponovo sudjeluju na "Europskom inovacijskom susretu"	37

Naslovnica: Poster *Dostupnost za sve*
HZN Oglasnik za normativne dokumente (A1 -A70)

ISSN 1847-4217

PROSLOV

Poštovani čitatelji/ce!

U ovome broju HZN e-glasila možete pročitati poruku za Svjetski dan norma (14. listopada 2010.) čija je tema bila *Norme čine svijet svima dostupnim* te članke o sustavima upravljanja energijom (autori N. Nikolić i B. Tanatarec) i o životnom ciklusu proizvoda (autorica I. Ivić).

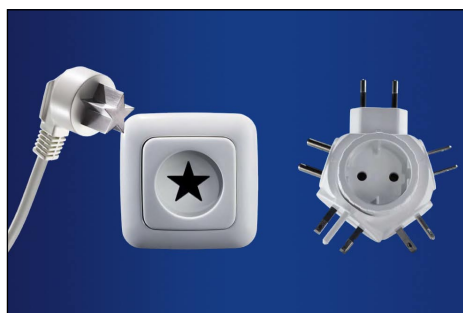
Predstavnici HZN-a sudjelovali su u radu 33. opće skupštine Međunarodne organizacije za normizaciju (ISO) održane od 15. do 17. rujna 2010. godine u Oslu, Norveška te 74. općeg sastanaka IEC-a održanom u Seattleu (država Washington, SAD) od 11. do 15. listopada 2010. godine. O tome pročitajte u našim izvještajima u rubrici *Novosti iz međunarodnih i europskih normiranih tijela*.

Tu su i naši stalni prilozi o aktivnostima HZN-a i tehničkih odbora HZN-a (HZN/TO) te najava osnivanja novoga tehničkog odbora HZN/TO 570, *Sustavi upravljanja energijom*, novim hrvatskim normativnim dokumentima na hrvatskome jeziku te o novostima iz HZN-a, kao i o članstvu u HZN-u. Posebno skrećemo pozornost na izvještaje o održanoj Nacionalnoj radionici o društvenoj odgovornosti (međunarodna norma ISO 26000), Regionalnom seminaru o sustavima upravljanja energijom te o sudjelovanju HZN-a u radu CEN/BT-a.

U rubrici *Novosti iz međunarodnih i europskih normiranih tijela*, možete pronaći zanimljive informacije iz rada međunarodnih i europskih normiranih organizacija.

Ugodno čitanje!

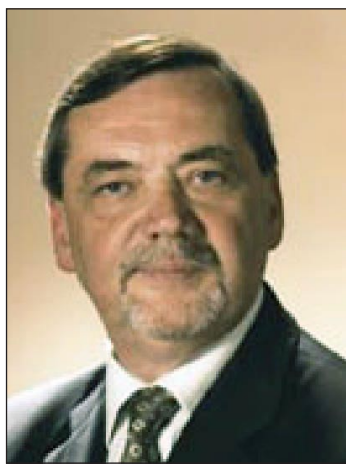
V. Jaram
pomoćnik glavnog urednika

Poruka povodom Svjetskog dana norma 14. listopada 2010.

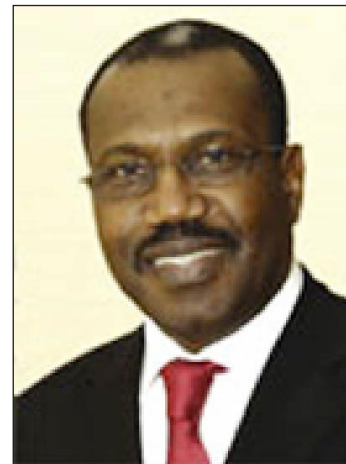
Norme čine svijet svima dostupnim

g. Jacques RÉGIS
Predsjednik IEC-a

dr. Alan MORRISON
Predsjednik ISO-a

dr. Hamadoun TOURÉ
Glavni tajnik ITU-a

Najmanje 650 milijuna ljudi na svijetu živi s nekom vrstom poteškoća; jedna četvrtina svih građana u razvijenim zemljama ima 60 ili više godina, a do 2050. godine, većina zemalja u razvoju doseći će istu razinu.

Kako svjetska populacija stari, pitanje dostupnosti postaje sve značajnije, a ljudi s poteškoćama traže jednak pristup društvenomu, političkomu i gospodarskomu životu. Njima su, kao i fizički sposobnima, dostupnost informacija i komunikacija isto tako bitni kao i mogućnost da se koriste dizalom, uđu u zgradu, putuju ili da sigurno pokrenu i uključe uređaj.

Dostupnost, međutim, nije samo pitanje koje se tiče starijih ili osoba s poteškoćama. Svatko i u svako doba života može iskusiti privremeno smanjenje dostupnosti. Kad se to dogodi, jednostavne, svakodnevne aktivnosti mogu postati vrlo složene. Međunarodne norme proizvođačima i pružateljima usluga daju smjernice o tome kako treba osmisлити proizvode koji bi bili svima dostupni.

- Dobro projektiran pristup za kolica, u skladu s međunarodnom normom, može se pokazati vrlo korisnim za majku s dječjim kolicima.
- Naprava s velikim prekidačem može biti olakšanje za osobu koja je ozlijedila ruku.
- Senzor koji sprječava zatvaranje vrata može spriječiti nezgode onda kad je kretanje onemogućeno zbog ozljede leđa.

- Izbočenje na tipki broj 5 telefonske tipkovnice olakšava nalaženje brojeva, što predstavlja olakšanje u prvim danima nakon operacije oka.

Međunarodne norme svima olakšavaju pristup proizvodima, građevinama i uslugama. Kako bi povećale dostupnost, one uključuju sigurnosna razmatranja, ergonomiju i usklađene metode ispitivanja. Norme također predstavljaju platformu za širenje tehnoloških inovacija, kako u razvijenim tako i u zemljama u razvoju. One pomažu brzemu rastu tržišta i povećanju svjetske trgovine.

Međunarodno elektrotehničko povjerenstvo (IEC), Međunarodna organizacija za normizaciju (ISO) i Međunarodna telekomunikacijska unija (ITU) koordiniraju svoj rad i nude sustav normiranja koji pomaže projektantima, proizvođačima i donositeljima političkih odluka da u sadašnjosti i budućnosti svijet učine sigurnijim i svima dostupnijim.

Povezane informacije

- Svjetski dan norma 2010.

Poveznice

- IEC – Međunarodno elektrotehničko povjerenstvo
- ITU-T – Međunarodna telekomunikacijska unija (sektor za normizaciju u telekomunikacijama) - internetska stranica

Sustavi upravljanja energijom

Nenad Nikolić*
Biljana Tanatarec**

Međunarodna organizacija za normizaciju ISO (International Organization for Standardization) i Hrvatski zavod za norme (HZN) zajednički su organizirali **Regionalni seminar o sustavima upravljanja energijom**. Seminar je održan 22., 23. i 24. rujna 2010. godine u prostorijama Hotela International. Predavači su bili ugledni eksperti iz ISO-a i UNIDO-a, gospoda Liam McLaughlin, Rainer Stifter i Marco Matteini, ujedno i članovi radne skupine ISO-a odgovorne za izradu norme ISO 50001. Seminar je održan prema planu i uz potporu DEVCO-a, ISO-ovog odbora za zemlje u razvoju.

Na seminaru su sudjelovali sudionici iz Republike Hrvatske kao i iz zemalja bliže i daljnje regije: Bosne i Hercegovine, Gruzije, Crne Gore, Rumunjske, Srbije, Makedonije, Ukrajine, Bjelorusije, Armenije i Albanije. Osnovna tema seminara bila je upoznavanje s nacrtom norme ISO/DIS 50001, *Energy management systems – Requirements with guidance for use (Sustavi upravljanja*

energijom – Zahtjevi i smjernice za uporabu), čije se usvajanje na međunarodnoj i nacionalnoj razini očekuje tijekom 2011. godine. ISO očekuje da će norma ISO 50001 pomoći organizacijama, bez obzira na njihovu veličinu, u postavljanju i provođenju učinkovitog sustava upravljanja energijom.

Cilj seminara bio je podizanje svijesti o postojanju norme ISO 50001 i njezinim karakteristikama, pa i općenito o uporabi ISO normi i njihovog sadržaja u svakodnevnome radu i životu. Nadalje, raspravljalo se o činjenici koliko je zapravo važno uvidjeti na koji način se odredbe norme ISO 50001 mogu upotrijebiti u Republici Hrvatskoj i zemljama uže regije koje imaju slične probleme. Naposljetku, nastojalo se upoznati sudionike seminara o načinima uporabe norme ISO 50001 te napraviti odgovarajući plan daljnje uporabe norme ISO 50001 u području sustava upravljanja energijom u Republici Hrvatskoj te njezinoj užoj i široj regiji.

Sudionici HZN/ISO
Regionalnog seminara
o sustavima upravljanja
energijom,
Zagreb, rujna 2010.

* Autor je djelatnik HZN-a

** Autorica je djelatnica tvrtke Doron Net d.o.o.

ISO je za pripremu i donošenje norme ISO 50001 osnovao projektni tehnički odbor ISO/TC 242, *Project Committee: Energy Management*. Očekuje se da će norma biti dovršena i objavljena potkraj 2011. godine.

U europskoj normizaciji u tom području osnovane su četiri zajedničke radne skupine. Sve četiri skupine nastale su zajedničkim radom CEN-a, Europskog odbora za normizaciju i CENELEC-a, Europskog odbora za elektrotehničku normizaciju. Te europske zajedničke radne skupine su:

1. CEN/CENELEC/JWG 1, *Energy audits*

JWG 1 trenutno radi na izradi četiri norme:

- EN 16247-1, *Energy audits — Part 1: General*
- EN 16247-2, *Energy audits — Part 2: Buildings*
- EN 16247-3, *Energy audits — Part 3: Processes*
- EN 16247-4, *Energy audits — Part 4: Transportation*

2. CEN/CENELEC/JWG 2, *Guarantees of origin and energy certificates*

JWG 2 trenutačno radi na izradi dviju norma, koje još nisu dobile svoje oznake:

- *Guarantees of Origin related to energy — Guarantees of Origin for Electricity*
- *White certificates*

3. CEN/CENELEC/JWG 3, *Energy management and related services — General requirements and qualification procedures*

Radna skupina JWG 3 objavila je do sada dvije norme:

- EN 15900:2010, *Energy efficiency services — Definitions and requirements*
- EN 16001:2009, *Energy management systems — Requirements with guidance for use*

U izradi je norma:

- EN 16231, *Energy efficiency benchmarking methodology*

Norma EN 16001:2009 je vrlo slična nacrtu norme ISO 50001.

4. CEN/CENELEC/JWG 4, *Energy efficiency and savings calculation*

Radna skupina JWG 4 trenutačno radi na izradi jedne norme:

- EN 16212, *Energy Efficiency and Savings Calculation, Top-down and Bottom-up Methods*

Hrvatski zavod za norme priprema osnivanje tehničkog odbora HZN/TO O-570, *Sustavi upravljanja energijom* te poziva sve zainteresirane da se pridruže radu tog tehničkog odbora u osnivanju. Područje rada tog odbora bit će usklađeno s područjem rada europskih i međunarodnih odbora te radnih skupina koje se bave sustavima upravljanja energijom.

Životni ciklus proizvoda

Ivana Ivic^{*)}

Kao odgovor na sve veće zahtjeve za uspostavu gospodarskog razvoja prihvatljivog za okoliš Međunarodna organizacija za normizaciju (ISO) 1993. godine osnovala je tehnički odbor ISO/TC 207, *Environmental management*. Područje rada tehničkog odbora ISO/TC 207 je priprema međunarodnih norma niza ISO 14000 – *Environmental Management Systems – EMS*, za sustave upravljanja okolišem.

Za pripremu norma i uputa, tehnički odbor ISO/TC 207 osnovao je sljedeće pododbore (SC):

- SC 1 *Sustavi upravljanja okolišem* (Environmental Management Systems - EMS)
- SC 2 *Ocjenjivanje okoliša i odgovarajuća ispitivanja okoliša* (Environmental Auditing & Related Investigations - EA&RI)
- SC 3 *Obilježavanje proizvoda znakovima okoliša* (Environmental Labeling - EL)
- SC 4 *Ocjenjivanje rezultata upravljanja okolišem* (Environmental Performance Evaluation - EPE)
- SC 5 *Procjena životnog ciklusa proizvoda* (Life Cycle Assessment - LCA)
- SC 7 *Upravljanje stakleničkim plinovima i povezanim aktivnostima* (Greenhouse gas management and related activities)

Niz norma ISO 14000 temelji se na uspostavi upravljanja utjecajem procesa proizvodnje odnosno proizvoda na okoliš. Takav sustav upravljanja omogućuje bilo kojoj proizvodnoj ili uslužnoj organizaciji bilo kojega područja da upravlja utjecajem svojih djelatnosti na okoliš, a također omogućuje vrednovanje i uspoređivanje radnji koje je organizacija poduzela da bi ispunila svoje obveze prema okolišu.

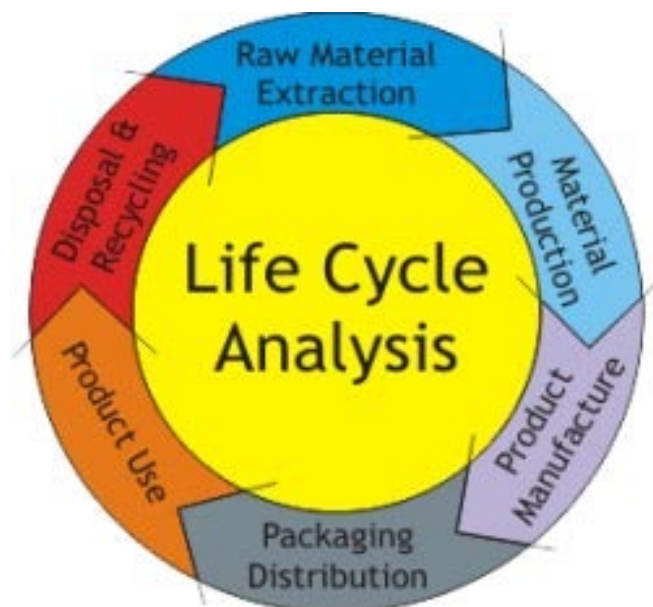
Dvije su osnovne skupine norma niza ISO 14000:

1. Norme koje se bave organizacijom i njezinim utjecajem na okoliš obuhvaćaju:
  - norme za uspostavu ili poboljšanje sustava upravljanja okolišem (ISO 14001:2004, ISO 14004:2004 ;
  - norme za ocjenjivanje sustava upravljanja okolišem i druga odgovarajuća ispitivanja

(ISO 14010:1996, ISO 14011:1996, ISO 14012:1996, koje su zamijenjene normom ISO 19011:2002) i norma ISO 14015:2001 koja služi kao pomoć organizacijama za utvrđivanje i procjenu aspekata okoliša;

- norme za ocjenjivanje rezultata upravljanja okolišem (ISO 14031:1999).
2. Norme koje se bave proizvodima i uslugama i njihovim utjecajem na okoliš obuhvaćaju:
    - norme za sustav obilježivanja proizvoda znakovima zaštite okoliša (ISO 14020:2000, ISO 14021:1999, ISO 14024:1999, ISO 14025:2006)
    - norme koje se odnose na procjenu životnog ciklusa proizvoda (ISO 14040:2006, ISO 14044:2006, ISO/TR 14047:2003, ISO/TS 14048:2002, ISO/TR 14049:2000)
    - upute za uključivanje aspekata okoliša u norme za proizvode (ISO Guide 64:2008, ISO/TR 14062:2002, ISO 14063:2006).

Za sve je te norme bitna uspostava odgovarajućeg nazivlja koje je objavljeno u normi rječniku ISO 14050:2009.

^{*)} Autorica je djelatnica HZN-a

Sve veća potražnja za proizvodima predstavlja dodatni pritisak na okoliš. Iskorištavanje resursa i proizvodnja imaju potencijalno razarajuće učinke na prirodu.

U pripremi norma za proizvode važno je znati na koji način proizvodi mogu utjecati na okoliš u različitim fazama svoga životnog ciklusa. Za utvrđivanje i procjenu utjecaja proizvoda na okoliš primjenjuje se procjena životnog ciklusa proizvoda u skladu s normama koje je pripremio pododbor ISO/TC 207/SC 5.

Međunarodni je tehnički odbor ISO/TC 207, kao pomoć stručnjacima u pripremi norma za proizvode, izradio upute za uključivanje aspekata okoliša u norme za proizvode (ISO Guide 64:2008, *Guide for the inclusion of environmental aspects in product standards*).

Norme koje se odnose na procjenu životnog ciklusa proizvoda olakšavaju proces ocjenjivanja utjecaja kojeg proizvoda na okoliš tijekom čitavoga životnog ciklusa, potičući tako djelotvornu uporabu resursa i smanjivanje opterećenja okoliša.

Svaki proizvod ima više ili manje nepovoljan utjecaj na okoliš koji može biti kratkotrajan ili dugotrajan i može se odraziti na globalnoj, regionalnoj ili lokalnoj razini. Taj se utjecaj očituje u svim fazama životnog ciklusa proizvoda: od pripreme proizvodnje (skladištenje), proizvodnje (npr.

uporabom pojedinih sirovina i povezano s tim s emisijom otpadnih plinova i vode), prijevoza do prodavača i potrošača (npr. uporabom goriva), uporabe (npr. odbacivanjem ambalaže i ostatka iskorištenih dijelova proizvoda) do odstranjivanja odnosno odlaganja nakon uporabe (npr. onečišćenja podzemnih voda štetnim sastojcima otpada).

Ocjenjivanje životnog ciklusa (LCA) je ocjenjivanje utjecaja proizvoda na okoliš tijekom njegova životnog ciklusa. Cilj ocjenjivanja životnog ciklusa proizvoda je usporediti proizvode s obzirom na njihov utjecaj na okoliš da bi se moglo izabrati onaj proizvod koji ga najmanje opterećuje.

Pojam „životni ciklus“ proizvoda odnosi se na uzastopne i međusobno povezane faze u proizvodnome sustavu, od nabave, proizvodnje, razdiobe, uporabe do konačnog odlaganja.

Kao što je već i navedeno norme koje se odnose na procjenu životnog ciklusa proizvoda su :

ISO 14040:2006, ISO 14044:2006,
ISO/TR 14047:2003, ISO/TS 14048:2002,
ISO/TR 14049:2000.

Norma ISO 14040:2006 opisuje načela i okvir rada za procjenu životnog ciklusa uključujući:

- cilj i definiciju područja primjene LCA
- fazu analize procjene specifikacija ulaza/izlaza životnog ciklusa (LCI)
- fazu procjene utjecaja životnog ciklusa (LCIA)
- fazu interpretacije životnog ciklusa
- izvještavanje i kritičko prikazivanje procjene životnog ciklusa
- ograničenja procjene životnog ciklusa
- odnos između LCA faza
- uvjete uporabe vrijednosnih odabira i mogućih elemenata.

Ova norma pokriva studije procjene životnog ciklusa te studije specifikacije životnog ciklusa.

Analiza životnog ciklusa proizvoda mora uključivati definiciju cilja i područja primjene, inventarsku analizu, procjenu utjecaja te tumačenje rezultata.

Cilj LCA studije mora nedvosmisleno navesti svrhu i razloge provođenja studije.

Inventarska analiza uključuje prikupljanje podataka i postupak računanja u svrhu brojčanog izražavanja odgovarajućih ulaznih i izlaznih tokova u proizvodnom sustavu. Ulazni i izlazni tokovi mogu uključivati emisije u zrak, vodu, tlo.

Procjena utjecaja LCA znači procjenu utjecaja na ljudsko zdravlje i povezanost okoliša s energijom i ulaznom sirovinom upotrebom rezultata inventara.

Rezultati tumačenja LCA mogu biti u obliku zaključka koji procjenjuje mogućnost smanjivanja potrošnje energije, ulaznog materijala, ili utjecaja na okoliš u svakoj fazi životnog ciklusa proizvoda.

U razdoblju od 25. – 27. listopada 2010. godine u Sarajevu, BiH održan je „ISO/BAS Regional workshop on life cycle assessment and ISO 14040“.

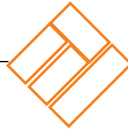
Radionica je jedan u nizu seminara koju organizira ISO za zemlje u razvoju u različitim krajevima svijeta. Ovaj put ju je ISO organizirao u suradnji sa BAS (Institut za standardizaciju Bosne i Hercegovine) za zemlje srednje i istočne Europe. Voditelj je bio dr. Raul Charlson, iz Instituta Victoria, Švedska.

Sudionici radionice su uz analizu norme ISO 14040 imali i praktičan rad na *case-u*.

Praktičan dio (*case*) se bazirao na pojednostavljenom modelu automobila i fiktivnim podacima. Nije bilo nužno poznavati proces proizvodnje i dizajn automobila. Ponuđene su dvije varijante istog automobila, jedan koji se temelji na tradicionalnom čeličnom limu, a drugi na laganom aluminijskom. Sudionici su podijeljeni u dvije skupine kako bi se na kraju moglo raspravljati o dobivenim rezultatima za oba slučaja.

Novosti iz HZN-a

Poštovani čitatelji/ce!

Hrvatski zavod za norme u suradnji s Međunarodnom organizacijom za normizaciju (ISO) organizirao je nacionalnu radionicu o društvenoj odgovornosti i regionalni seminar o sustavima upravljanja energijom.

Nacionalna radionica o društvenoj odgovornosti održana je 9. i 10. rujna 2010. godine u prostorijama HZN-a uz sudjelovanje voditelja radionice i predavača iz ISO-a, Martina Neureitera, ujedno i voditelja radne podskupine TG6 ISO-ove radne skupine za društvenu odgovornost. Radionica je održana prema planu i uz potporu DEVCO-a, ISO-ovog odbora za zemlje u razvoju. Osnovna tema i cilj radionice bili su upoznavanje s važnošću i sadržajem konačnog nacrtu norme (ISO/FDIS 26000), kao i popularizacija te poticanje aktivnosti promocije i primjene buduće međunarodne norme ISO/FDIS 26000, *Guidance on social responsibility (Upute o društvenoj odgovornosti)*, čije je odobrenje za izdavanje dano u listopadu, a izdavanje kao međunarodne norme očekuje se početkom studenoga 2010. godine. Međunarodna norma ISO 26000 treba pomoći malim i velikim organizacijama iz javnoga i privatnoga sektora da djeluju na društveno odgovoran način. Cilj radionice bio je upoznati sudionike o načinima uporabe norme ISO 26000 i napraviti odgovarajući plan daljnje uporabe te norme u području društvene odgovornosti u Republici Hrvatskoj. U radu radionice sudjelovali su predstavnici zainteresiranih skupina iz gospodarstva, državne uprave, nevladinih organizacija, potrošača, uslužnih organizacija, znanosti, obrazovanja, instituta i ostali.

Regionalni seminar o sustavima upravljanja energijom prema budućoj normi ISO 50001, *Energy Management Systems*, održan je 22. - 24. rujna 2010. u Zagrebu. Seminar je bio namijenjen stručnjacima iz Republike Hrvatske i drugih država u regiji, kao i ostalim stručnjacima koji se u svome radu na različite načine bave

pitanjima povezanim sa sustavima upravljanja energijom. Sudionici su upoznati s nacrtom međunarodne norme ISO 50001, *Energy Management Systems - Requirements with guidance for use* (Sustavi upravljanja energijom - Zahtjevi sa uputama za uporabu), a čije se prihvaćanje na međunarodnoj razini očekuje 2011. godine. Predavači i voditelji seminara bili su ISO-ovi stručnjaci za pripremu te međunarodne norme, Rainier Stifter iz Austrije i Liam McLaughlin iz Irske te Marco Matteini iz UNIDO-a (United Nations Industrial Development Organization). Stručnu i financijsku potporu održavanju Seminara dali su DEVCO, ISO-ov odbor za zemlje u razvoju i SECO (Swiss State Secretariat for Economic Affairs). Regionalnom seminaru prisustvovali su sudionici iz zemalja regije – Albanije, Armenije, Bjelorusije, Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Gruzije, Makedonije, Rumunjske, Srbije, Ukrajine te Hrvatske.

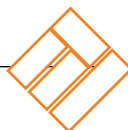
Predstavnici HZN-a sudjelovali su u radu 33. opće skupštine Međunarodne organizacije za normizaciju (ISO) održane od 15. do 17. rujna 2010. godine u Oslu, Norveška te 74. općeg sastanka IEC-a održanom u Seattleu (država Washington, SAD) od 11. do 15. listopada 2010. godine.

Tijekom rujna i listopada ove godine u Hrvatskome zavodu za norme održana su dva seminara u suradnji CROLAB-a i HZN-a:

- *ISO 9001 – brzi seminar*, održan 30. rujna 2010. godine
- *Odnos žigova i oznaka izvornosti i zemljopisnog podrijetla unutar područja intelektualnog vlasništva*, održan 21. listopada 2010. godine.

Izdane su nove norme i upute na hrvatskom jeziku.

V. Jaram

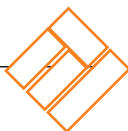

Članovi HZN-a

Objavljujemo popis redovitih i pridruženih članova HZN-a po vrstama pravnih odnosno fizičkih osoba za koje je Upravno vijeće donijelo odluku do kraja lipnja 2010. godine. U ljetnim mjesecima, srpnju i kolovozu, te rujnu i listopadu nije bilo promjena u odnosu na stanje s kraja lipnja 2010.

Tablica *Članovi Hrvatskog zavoda za norme* identična je tablicama objavljenim u HZN e-glasilima br. 3/2010 i 4/2010.

Vrsta članstva, vrsta pravne ili fizičke osobe :	Ukupno članova 2009-12-31	Odluka UV-a 2010-02-04	Odluka UV-a 2010-03-22	Odluka UV-a 2010-05-06	Odluka UV-a 2010-06-28	Ukupno članova
Članovi promatra i - Pravne osobe koje ostvaruju dobit	17	0	0	0	0	17
Članovi promatra i - Pravne osobe koje ne ostvaruju dobit	1	0	0	0	0	1
Članovi promatra i - Fizičke osobe - pojedinci	1	0	0	0	0	1
Redoviti članovi:						
Pravne osobe koje ostvaruju dobit	344	1	3	5	0	353
Pravne osobe koje ne ostvaruju dobit - javne ust. i slično	33	0	0	0	0	33
Pravne osobe koje ne ostvaruju dobit - HGK, HOK, HUP	2	0	0	0	0	2
Pravne osobe koje ne ostvaruju dobit - struk. komore ili udr.	6	0	0	0	0	6
Pravne osobe koje ne ostvaruju dobit - strukovna društva	16	0	0	1	0	17
Pravne osobe koje ne ostvaruju dobit - škole	3	0	0	0	0	3
Pravne osobe koje ne ostvaruju dobit - fakulteti	27	0	1	0	0	28
Fizičke osobe - pojedinci	45	1	1	1	1	49
Obrt - fizičke osobe	14	0	0	1	1	16
Ukupno redovnih članova	490	2	5	8	2	507
Ukupno redovnih i promatračkih članova	509	2	5	8	2	526
Odustaju		14	6	2	0	22
Tijelo državne uprave	49	0	0	1	0	50

Sudjelovanje HZN-a u radu CEN/BT-a

Hrvatski zavod za norme je početkom 2010. godine, nakon ispunjavanja svih potrebnih uvjeta, postao 31. punopravni član Europskog odbora za normizaciju (*European Committee for Standardization – CEN*) i Europskog odbora za elektrotehničku normizaciju (*European Committee for Electrotechnical Standardization – CENELEC*).

Time su se pred HZN postavila nova prava i obveze, između ostaloga, pravo sudjelovanja u upravnim tijelima tih organizacija. Jedno je od upravnih tijela CEN-a Tehnička uprava CEN-a (*CEN Technical Board – CEN/BT*). Dužnost je toga tijela upravljanje cjelokupnim normizacijskim programom i kontrola njegove provedbe. Rad CEN/BT-a uključuje: savjetovanje u upravljanju organizacijom i radnim postupcima, koordinaciju i planiranje normizacijskoga rada, kreiranje normizacijske politike i strategije, odlučivanje o ustrojavanju europskih tehničkih odbora (CEN/TC) i radnih skupina (WG) te koordinaciju i odobravanje njihovih programa rada, istraživanje i odlučivanje o pokretanju novih normizacijskih projekata, donošenje raznih odluka o europskim normama (EN) i tehničkim specifikacijama (CEN/TS), određivanje datuma objavljivanja europskih norma kao nacionalnih norma zemalja članica te povlačenje oprečnih nacionalnih norma i drugo.

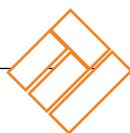
Svaki član CEN-a, pa tako i HZN, ima u CEN/BT-u stalnoga člana, čija je dužnost sudjelovanje na redovitim sastancima CEN/BT-a (obično dvaput godišnje) i redovito glasanje o mnogobrojnim dokumentima (stotinjak dokumenata godišnje). Glasanjem o dokumentima CEN/BT-a može se utjecati na konačnu odluku.

Za glasanje o tim dokumentima potrebno je na nacionalnoj razini uspostaviti mrežu kontakata s organizacijama/ustanovama/tijelima koja bi mogla biti zainteresirana za određeni predmet. To može biti određeni hrvatski tehnički odbor (HZN/TO), mjerodavno ministarstvo (mandati EC-a), industrija, proizvođači, obrtnici itd.

Tijekom ove prve godine svojega rada u CEN/BT-u, HZN je dopisnim putem glasao o više od 120 dokumenata, sudjelovao na oba sastanka (u ožujku i listopadu 2010.) te, što smatramo posebno važnim, uputio stručnjake u novoosnovana CEN-ova radna tijela. Jedan je stručnjak uključen u rad zajedničke radne skupine CEN/CENELEC-a *Focus Group Electric Vehicles Standardization*, a drugi u radnu skupinu CEN/BT WG 212, *Halal Food*. Nedavno je upućen još jedan hrvatski stručnjak na seminar o normizaciji u turističkom sektoru, nakon čega očekujemo aktivniji rad na nacionalnoj razini u tome vrlo važnom području za Republiku Hrvatsku.

Vlasta Gaćeša-Morić

Održana Nacionalna radionica o društvenoj odgovornosti (ISO 26000)

Hrvatski zavod za norme (HZN) i Međunarodna organizacija za normizaciju (ISO) zajednički su organizirali Nacionalnu radionicu o društvenoj odgovornosti. Radionica se održala 9. i 10. rujna u prostorijama Hrvatskog zavoda za norme. Sudionici radionice bili su pripadnici različitih dionika, interesnih skupina (industrija, radništvo, potrošači, tijela državne i lokalne uprave, nevladine organizacije i ostali) koji su se tijekom odvijanja radionice upoznali s međunarodnim normizacijskim projektom ISO 26000 *Guidance on social responsibility* (*Upute o društvenoj odgovornosti*) čije se prihvaćanje očekuje krajem 2010. godine.

Cilj nacionalne radionice bio je upoznavanje sudionika s ovim izuzetno važnim normizacijskim projektom radi povećanja sveukupne svijesti o značenju društvene odgovornosti u Republici Hrvatskoj. Namijenjena je bila stručnjacima koji će se u svome radu na različite načine baviti nekim od pitanja društvene odgovornosti.

Predavač i voditelj radionice je gospodin Martin Neureiter (Austrija), ISO-ov ekspert i voditelj ISO-ove radne podskupine za pripremu međunarodne norme ISO 26000, *Guidance on social responsibility*. Radionica se održala na engleskome jeziku uz pojedine referate na hrvatskome jeziku. Svi materijali u pisanome obliku osigurani su za sve sudionike nacionalne radionice. Radionica se održala uz financijsku potporu DEVCO-a, ISO-ovog odbora za zemlje u razvoju i švedske vlade.

ISO predviđa da će norma ISO 26000 pomoći organizacijama, bez obzira na njihovu veličinu, u ponašanju na društveno odgovoran način. Organizacije će biti za to osposobljene ako na temelju norme ISO 26000 naprave vlastite radne upute za:

- sadržaj, nazive i definicije osnovnih pojmova društvene odgovornosti s kojima se organizacija susreće
- okruženje, trendove i obilježja okruženja u kojima se želi biti društveno odgovoran
- načela i praksu koji se odnose na društvenu odgovornost
- glavne probleme koji se odnose na društvenu odgovornost

- integriranje, implementiranje i promociju društveno odgovornog ponašanja unutar organizacije
- područje i posljedice pojedinih mjera društveno odgovornog ponašanja

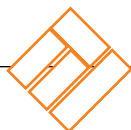
Prvi je cilj nacionalne radionice svakako podizanje svijesti o postojanju norme ISO 26000 i njezinim karakteristikama, pa i općenito o uporabi ISO normi i njihovog sadržaja u svakodnevnome radu i životu. Zatim, važno je vidjeti na koji način se odredbe norme ISO 26000 mogu upotrijebiti u Republici Hrvatskoj. Na kraju, željelo se upoznati sudionike radionice o načinima uporabe norme ISO 26000 i napraviti odgovarajući plan daljnje uporabe te norme u području društvene odgovornosti u Republici Hrvatskoj.

Na radionici je bilo preko 30 stručnjaka iz raznih struktura (državna i lokalna uprava, industrija, potrošači, znanstveni instituti i obrazovne institucije, ...). Predavači iz Hrvatske bili su:

- Lino Fučić, Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva
- Bronislav Dugi, ABB d.o.o.
- Ines Loknar Mijatović, Vlada Republike Hrvatske, Ured za ljudska prava
- Zdenko Franić, Institut za medicinska istraživanja
- Mirjana Matešić, Hrvatski poslovni savjet za održivi razvoj
- Ilija Rkman, "Potrošač" – Hrvatski savez udruga za zaštitu potrošača
- Biljana Tanatarec, Doron Net d.o.o

Hrvatski zavod za norme je osnovao tehnički odbor HZN/TO 552, *Društvena odgovornost*, čija je predsjednica gđa. Mirjana Matešić. Nakon objave norme ISO 26000 u Republici Hrvatskoj, očekuje se rad tehničkog odbora na njezinom prijevodu koji bi, kako je planirano, mogao biti završen do kraja 2011. godine.

Nenad Nikolić

Regionalni seminar o sustavima upravljanja energijom

U Zagrebu je 22., 23. i 24. rujna u prostorijama Hotela International održan Regionalni seminar o sustavima upravljanja energijom (ISO 50001). Predavači su bili eminentni eksperti iz ISO-a i UNIDO-a, gospoda Liam McLaughlin, Rainer Stifter i Marco Matteini, ujedno i članovi radne skupine ISO-a za donošenje norme ISO 50001. Seminar se održao prema planu i uz potporu DEVCO-a, ISO-ovog odbora za zemlje u razvoju.

Na seminar su bili pozvani sudionici iz Republike Hrvatske kao i iz zemalja regije: Bosne i Hercegovine, Gruzije, Crne Gore, Rumunjske, Srbije, Makedonije, Ukrajine, Bjelorusije, Armenije i Albanije. Osnovna tema seminara bila je upoznavanje s nacrtom norme ISO/DIS 50001, *Energy management systems – Requirements with guidance for use (Sustavi upravljanja energijom – Zahtjevi i smjernice za uporabu)*, čije se usvajanje na međunarodnoj i nacionalnoj razini očekuje tijekom 2011. godine.

ISO očekuje da će norma ISO 50001 pomoći organizacijama, bez obzira na njihovu veličinu, u postavljanju i provođenju efikasnog sustava upravljanja energijom. Prvi je cilj seminara podizanje svijesti o postojanju norme ISO 50001 i njezinim karakteristikama, pa i općenito o uporabi ISO normi i njihovog sadržaja u svakodnevnom radu i životu. Zatim, važno je bilo vidjeti na koji način se odredbe norme ISO 50001 mogu upotrijebiti u Republici Hrvatskoj i u zemljama uže regije koje

imaju slične probleme. Na kraju, željelo se upoznati sudionike seminara sa načinima uporabe norme ISO 50001 i napraviti odgovarajući plan daljnje uporabe te norme u području sustava upravljanja energijom u Republici Hrvatskoj i užej regiji.

Sudionike seminara pozdravio je ravnatelj Hrvatskog zavoda za norme Mirko Vuković. Hrvatska iskustva iznijela je Danica Maljković iz Energetskog instituta Hrvoje Požar, a Nenad Nikolić iz HZN-a je iznio neka iskustva s drugim sustavima (sustavi upravljanja kvalitetom, okolišem, informacijama ...). Sudionici seminara su prezentirali svoja iskustva u području upravljanja energijom i uspostavljenim drugim sustavima upravljanja. Posebno zanimljiva izlaganja bila su iz susjednih zemalja Srbije i Bosne i Hercegovina s kojima hrvatski poslovni subjekti u području energetike imaju uspostavljene trajne poslovne veze.

Organizaciju seminara su pomogle tvrtke: HEP-Toplinarstvo, Tehnokom, PLIVA - Tehničke usluge, ABB i Filikon.

Hrvatski zavod za norme u okviru svoga rada započeo je osnivanje tehničkog odbora HZN/TO O-570, *Sustavi upravljanja energijom* u okviru kojeg bi se pored europskog niza normi EN 16000 raspravljalo i o međunarodnom nizu normi ISO 50001. Pozivaju se zainteresirani da se prijave za rad u tome tehničkom odboru.

Nenad Nikolić

Iz rada tehničkih odbora HZN-a

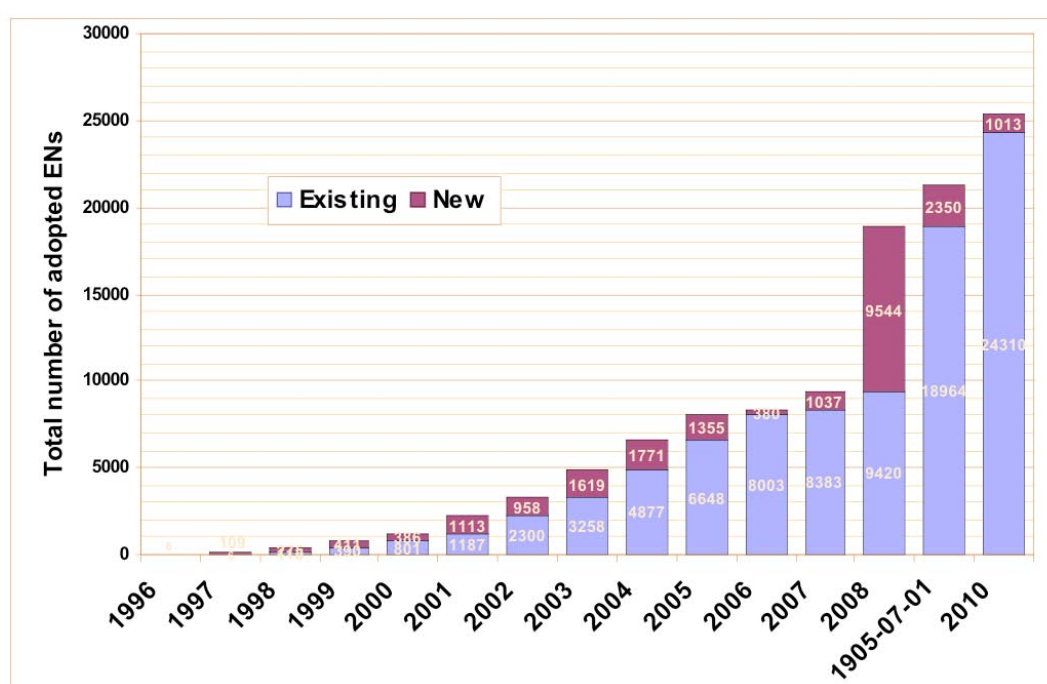
U razdoblju od kolovoza do rujna 2010. godine održavani su redoviti sastanci tehničkih odbora HZN-a. U skladu s time u 2010. godini do zaključno HZN e-glasila br. 4. prihvaćeno je u hrvatski normirni sustav 1012 europskih/međunarodnih normativnih dokumenata. Trenutačno broj prihvaćenih europskih/međunarodnih normativnih dokumenata kao hrvatskih normativnih dokumenata (HRN - hrvatska norma, HRI – hrvatski izvještaj, HRS – hrvatska specifikacija) iznosi 25323 (slika 1). Članovi HZN/TO pratili su i očitivali se na radne dokumente normiranih organizacija CEN-a, CENELEC-a, ETSI-ja, ISO-a i IEC-a, a HZN je redovito glasao na radne dokumente. U 2010. godini HZN je glasao na više od 2000 radnih dokumenata (uglavnom na europske nacrtne dokumente i završna glasanja kao i na međunarodne radne dokumente tehničkih odbora gdje je HZN punopravan član). Redovito se glasalo i na dokumente tehničkih tijela CEN-a i CENELEC-a (CEN/BT i CENELEC/BT).

Na internetskoj stranici HZN-a u zaštićenom području nalaze se najnoviji radni dokumenti CEN-a, CENELEC-a ETSI-ja, ISO-a i IEC-a koje je potrebno proučiti i u dogovoru s članovima HZN/TO-a glasati na radne dokumente.

Obavijesti o hrvatskim normama koje su prihvaćene europske norme CEN-a, CENELEC-a i ETSI-ja i dalje se dostavljaju tim organizacijama u skladu s njihovim pravilima.

Obrasci za glasanje na dokumente CEN-a, CENELEC-a, ETSI-ja, IEC-a i ISO-a nalaze se na internetskoj stranici HZN-a (Normizacija/HZNorm/samo za članove TO-a) te su dostupni članovima tehničkih odbora HZN-a.

Na internetskoj stranici HZN-a objavljen je najnoviji CEN-ov *Monthly Notification Register* za srpanj i kolovoz gdje je hrvatska javnost obaviještena o novim

Porast broja hrvatskih norma

nacionalnim normizacijskim projektima svih članova i pridruženih članova CEN-a.

Isto tako na internetskoj stranici HZN-a objavljen je najnoviji CENELEC-ov *Register of New National Standardization Initiatives* za svibanj, lipanj i srpanj dok za mjesec kolovoz još nismo dobili obavijest.

Prevedene su na hrvatski jezik *ISO Upute 73:2009, Upravljanje rizikom — Terminološki rječnik* (trojezično izdanje na hrvatskome, engleskome i francuskome jeziku). Upute daju definicije općih naziva koji se odnose na upravljanje rizikom. Njihov je cilj potaknuti uzajamno i dosljedno razumijevanje te usklađeni pristup opisu aktivnosti koje se odnose na upravljanje rizikom te uporabu ujednačenog nazivlja upravljanja rizikom u procesima.

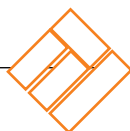
Hrvatski zavod za norme je, uz financijsku pomoć NORMAPME-a¹⁾ pripremio hrvatski prijevod CEN/CENELEC Upute 17:2010, *Upute za pisanje norma uzimajući u obzir potrebe mikro, malih i srednjih poduzeća (SME)*. Ove Upute autorima europskih norma daju smjernice o potrebama mikro, malih i srednjih poduzeća (SME) kako bi se izbjeglo njihovo isključivanje s tržišta i narušavanje poštenoga tržišnoga natjecanja. Cilj je ovih Uputa podizanje svijesti o pitanjima koja su možda važna za SME-ove prilikom razvoja norma i prevladavanje moguće nezastupljenosti SME-ova u normizacijskom radu. Prijevod Upute dostupan je na internetskim stranicama HZN-a.

Predstavnik Hrvatskog zavoda za norme, član tehničkog pododbora HZN/TO 34/PO 17, *Poljoprivredni i prehrambeni proizvodi; Sustavi upravljanja za sigurnost hrane*, prisustvovao je prvom sastanku radne skupine CEN/BT WG 212, *Halal Food* održanom u Austrijskome institutu za normizaciju (Austrian Standards Institute - ASI). Zadatak je radne skupine razviti europske norme o zahtjevima za *halal* hranu u cijelome lancu hrane, uključujući i sljedivost.

Miljenko Đukić

¹⁾ NORMAPME je međunarodno neprofitno udruženje osnovano 1996. godine uz potporu Europske komisije pod nazivom *European Office of Crafts, Trades and Small and Medium sized Enterprises for Standardisation*. To je jedina organizacija koja je posvećena isključivo interesima malih i srednjih poduzeća u europskom sustavu normizacije. Njezini članovi predstavljaju više od 12 milijuna poduzeća u svim europskim državama, uključujući sve članove Europske unije i Europskog udruženja slobodne trgovine (European Free Trade Association — EFTA).

Najava osnivanja novoga tehničkog odbora

Javni poziv članovima Hrvatskog zavoda za norme i svim zainteresiranim organizacijama za uključivanjem u rad novoga tehničkog odbora HZN/TO 570, *Sustavi upravljanja energijom*

HZN/TO 570, *Sustavi upravljanja energijom*

Područje: Osnovne norme

Područje rada: Normiranje u području sustava upravljanja energijom obuhvaća:

- energetska učinkovitost
- dobavljanje energije
- nabavu i planiranje potrošnje energije uz pomoć energetske opreme i energetskog sustava
- uporabu energije
- mjerenje potrošnje energije
- primjenu sustava mjerenja energije kroz dokumentaciju, izvještavanje i vrednovanje neprekidnog napretka u području upravljanja energijom

Odgovarajući međunarodni odbori:

ISO/TC 242, *Project Committee: Energy Management*

Odgovarajući europski odbori:

CEN/CLC/JWG 1, *Energy audits*

CEN/CLC/JWG 2, *Guarantees of origin and energy certificates*

CEN/CLC/JWG 3, *Energy management and related services — General requirements and qualification procedures*

CEN/CLC/JWG 4, *Energy efficiency and saving calculation*

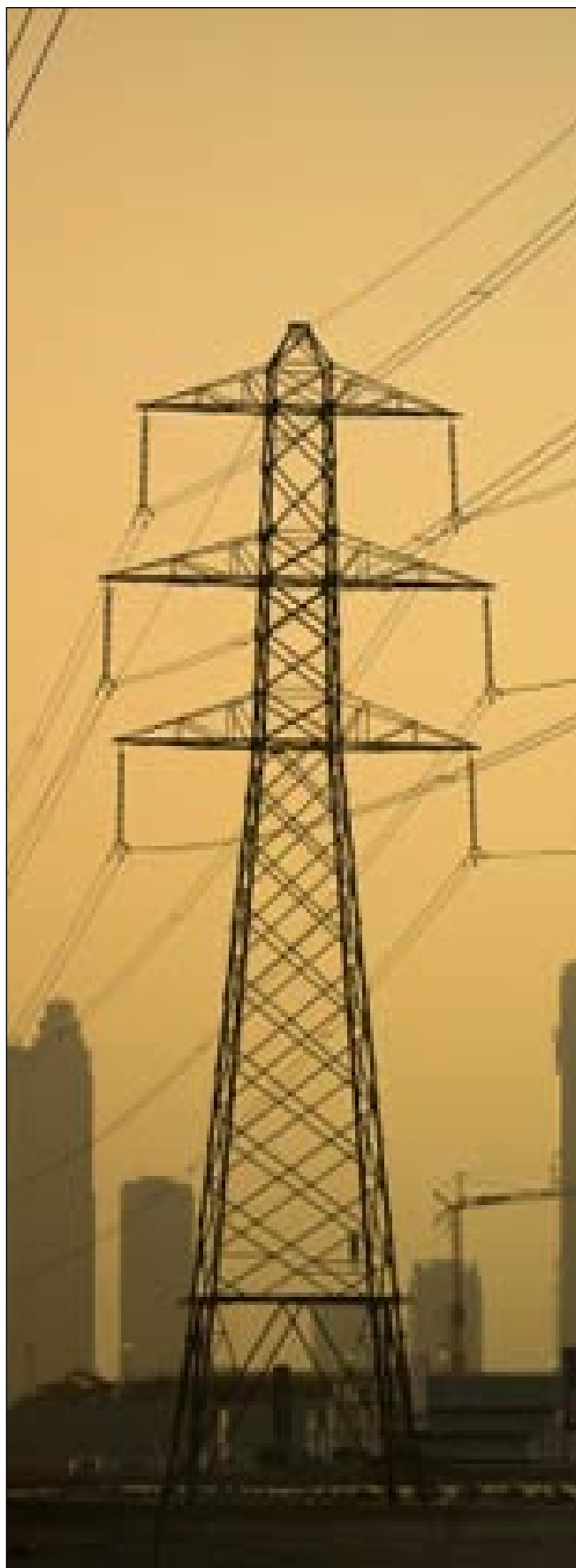
Dodatne obavijesti:

mr. sc. Nenad Nikolić, dipl.ing. fizike, viši stručni savjetnik u području osnovnih norma,

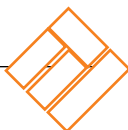
e-mail: nenad.nikolic@hzn.hr,

tel.: 01 610 96 25;

fax: 01 610 93 21

Novosti iz HZN/TO

Novi hrvatski normativni dokumenti (na hrvatskome jeziku)

HRN EN 589:2010, *Goriva za motorna vozila – UNP – Zahtjevi i metode ispitivanja (EN 589:2008)*

Hrvatska norma HRN EN 589:2010 prijevod je engleske verzije norme EN 589:2008. Izvorni tekst norme pripremio je tehnički odbor CEN/TC 19, *Gaseous and liquid fuels, lubricants and related products of petroleum, synthetic and biological origin*, čije je tajništvo u NEN-u.

U Dodatku A opisana je metoda ispitivanja mirisa UNP-a i uređaj za ocjenjivanje mirisa UNP-a, u Dodatku B opisana je metoda za izračunavanje motornog oktanskog broja (MOB) iz analize sastava UNP-a, u Dodatku C opisani su faktori za izračunavanje apsolutnog tlaka para ukapljenog naftnog plina, a u Dodatku D navedena su sezonska ograničenja tlaka para pri 40 °C.

Norma sadrži i Nacionalni dodatak NA u kojem se opisuje označivanje mjernog uređaja za prodaju goriva i zahtjevi uvjetovani klimom.

Ova norma zamjenjuje hrvatsku normu HRN EN 589:2010 na engleskome jeziku.

Hrvatski tekst norme HRN EN 589:2010 pripremio je tehnički odbor HZN/TO 28, *Naftni proizvodi i maziva*.

M. Broketa

HRVATSKA NORMA
HRN EN 589

ICS: 75.160.20
Drugo izdanje,
listopad 2010.

Zamjenjuje HRN EN 589:2010 en/hr

Goriva za motorna vozila – UNP – Zahtjevi i metode ispitivanja (EN 589:2008)
Automotive fuels – LPG – Requirements and test methods (EN 589:2008)
Carburants pour automobiles – GPL – Exigences et méthodes d'essai (EN 589:2008)
Kraftstoffe für Kraftfahrzeuge – Flüssiggas – Anforderungen und Prüfverfahren (EN 589:2008)

Europska norma EN 589:2008 ima status hrvatske norme

Referencijski broj: HRN EN 589:2010 hr

Hrvatski zavod za norme
Croatian Standards Institute
Zabranjeno je umnožavanje hrvatskih norma ili njihovih dijelova

Ova hrvatska norma utvrđuje zahtjeve i metode ispitivanja za motorni UNP (ukapljeni naftni plin) koji se prodaje i isporučuje na tržištu. Ova norma vrijedi za motorni UNP namijenjen vozilima, izvedenim za pogon na motorni UNP.

Nove ISO-ove i CEN/CENELEC-ove Upute na hrvatskome jeziku

ISO Guide 73:2009, *Upravljanje rizikom – Terminološki rječnik*

Ove upute daju definicije općih naziva koji se odnose na upravljanje rizikom. Njihov je cilj potaknuti uzajamno i dosljedno razumijevanje te usklađeni pristup opisu aktivnosti koje se odnose na upravljanje rizikom te uporabu ujednačenog nazivlja upravljanja rizikom u procesima i okvirima koji se bave upravljanjem rizikom.

Ove su upute općenite i sastavljene su tako da obuhvate glavno područje upravljanja rizikom. Nazivi su složeni prema sljedećem redoslijedu:

- nazivi koji se odnose na rizik
- nazivi koji se odnose na upravljanje rizikom
- nazivi koji se odnose na proces upravljanja rizikom
- nazivi koji se odnose na komunikaciju i savjetovanje
- nazivi koji se odnose na kontekst
- nazivi koji se odnose na ocjenjivanje rizika
- nazivi koji se odnose na identifikaciju rizika
- nazivi koji se odnose na analizu rizika
- nazivi koji se odnose na vrednovanje rizika
- nazivi koji se odnose na obradu rizika.

Upute su namijenjene onima koji se bave upravljanjem rizikom, onima koji su uključeni u aktivnosti ISO-a i IEC-a te onima koji razvijaju nacionalne ili norme za posebna područja, upute, postupke i kodekse dobre prakse koji se odnose na upravljanje rizikom. Upute ISO Guide 73 pripremila je radna skupina tehničkoga upravnog odbora ISO-a za upravljanje rizikom, a Hrvatski zavod za norme pripremio je hrvatski tekst uputa

Lj. Flegar

CEN/CENELEC Guide 17:2010, Upute za pisanje norma uzimajući u obzir potrebe mikro, malih i srednjih poduzeća (SME)

Radna skupina Tehničke uprave CEN/CLC BT WG 208, *Guidance on SME needs*, čije je tajništvo pri NORMAPME-u, pripremila je upute CEN/CENELEC Guide 17, a Hrvatski zavod za norme je, uz financijsku pomoć NORMAPME-a, pripremio hrvatski prijevod tih uputa.

NORMAPME je međunarodno neprofitno udruženje osnovano 1996. godine uz potporu Europske komisije pod nazivom *European Office of Crafts, Trades and Small and Medium sized Enterprises for Standardisation*. To je jedina organizacija koja je posvećena isključivo interesima malih i srednjih poduzeća u europskom sustavu normizacije. Njezini članovi predstavljaju više od 12 milijuna poduzeća u svim europskim državama, uključujući sve članove Europske unije i Europskog udruženja slobodne trgovine (European Free Trade Association – EFTA).

Upute CEN/CENELEC Guide 17 piscima europskih norma daju smjernice o potrebama mikro, malih i srednjih poduzeća (SME) kako bi se izbjeglo njihovo isključivanje s tržišta i narušavanje poštenoga tržišnoga natjecanja. Cilj je ovih Uputa podizanje svijesti o pitanjima koja su možda važna za SME-ove prilikom razvoja norma i prevladati moguću nezastupljenost SME-ova u normizacijskom radu.

Ove se Upute odnose na sve koji su uključeni u normizaciju, tj. na pisce norma u radnim skupinama ili tehničkim odborima kao i na članove nacionalnih zrcalnih odbora. Sva načela iz ovih Uputa ne moraju se nužno primjenjivati na sve norme. Stoga su tehnički odbori i radne skupine najbolje mjesto za vrednovanje mogu li se i kako u njihovim normama zadovoljiti posebne potrebe SME-ova.

Ovaj dokument bavi se pitanjima koja treba razmatrati tijekom procesa razvoja norma koja uključuju:

- razmatranja za razvoj norma najbolje prilagođenih potrebama SME-ova
- tehnike identifikacije i ocjenjivanja odredba u normama koje mogu osobito utjecati na SME-ove
- načine smanjivanja negativnih utjecaja na SME-ove koji proizlaze iz nekih odredaba u normama
- upute za pisanje norma prihvatljivih SME-ovima

PRIJEVOD DOKUMENTA BROJ 3/2010

rujan 2010.

CEN/CENELEC Guide 17

Upute za pisanje norma uzimajući u obzir potrebe mikro, malih i srednjih poduzeća (SME)

1. izdanje / lipanj 2010.

CEN/CENELEC Guide 17

Guidance for writing standards taking into account micro, small and medium-sized enterprises (SMEs) needs

Edition 1 / June 2010

e) listu za provjeru Uputa

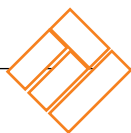
f) informacije o tome kako ostvariti utjecaj mikro poduzeća na nove norme.

Zastupljenost mikro, malih i srednjih poduzeća (SME) može biti nedovoljna u skupinama koje pišu norme, a time se i njihovi interesi možda neće dovoljno uzimati u obzir. Uz navedeno, troškovi primjene nekih norma mogu biti relativno visoki, osobito norme koje se odnose na proizvodnju širokih razmjera ili na masovnu proizvodnju mogu biti preskupe ili previše složene da bi ih neka manja poduzeća primjenjivala.

SME-ovi su prisutni u većini sektora. Kao i ostali korisnici, SME-ovi imaju koristi od tehničke stručnosti norma u čijoj izradi možda nisu sudjelovali. Međutim, njihov položaj na tržištu proizvoda ili usluga može biti oslabljen zbog njihove ovisnosti o većim konkurentima, dobavljačima ili kupcima. Oni se također možda moraju prilagoditi postojećim mogućnostima na tržištu kao i europskim normama. Zbog toga se zahtijeva obraćanje posebne pozornosti na interese SME-ova, a posebno na mikro poduzeća kao mogućih korisnika norma.

Prijevod dokumenta CEN/CENELEC Guide 17:2010, *Upute za pisanje norma uzimajući u obzir potrebe mikro, malih i srednjih poduzeća (SME)* dostupan je na internetskim stranicama HZN-a.

Lj. Flegar

74. opći sastanak IEC-a

U Seattleu (Washington) je od 11. do 15. listopada 2010. godine održan 74. Opći sastanak IEC-a. IEC je osnovan daleke 1906. godine te je ove godine proslavio 104 godine svojega djelovanja. Sastanak je organizirao Američki Nacionalni odbor za elektrotehniku (the US National Committee of the IEC). Bilo je prisutno više od 2500 stručnjaka i uzvanika. Oko 90 tehničkih odbora i pododbora IEC-a održali su svoje sastanke počevši s radom od 6. listopada. Na sastancima tehničkog odbora IEC/TC 31, *Equipment for explosive atmospheres*, te njegovih pododbora SC 31J, *Classification of hazardous areas and installation requirements* i SC 31M, *Non-electrical equipment and protective systems for explosive atmospheres* kao i na sastanku TC 31 CAG (savjetodavna skupina odbora) bili su prisutni predstavnici i stručnjaci iz Republike Hrvatske (RH drži tajništvo IEC/TC 31/SC 31J, a stručnjaci iz RH aktivno sudjeluju u razvoju novih projekata toga odbora/pododbora).

Svi predsjednici, tajnici i zamjenici tajnika tehničkih odbora IEC-a (174 tehnička odbora i pododbora), po prvi puta su, od kako se organiziraju opći sastanci IEC-a, bili pozvani na radionice koje su se održavale 12., 13. i 14. listopada s ciljem izmjene iskustava i ideja u radu tehničkih odbora/pododbora te unapređenja budućega rada.

Isto tako, po prvi puta od kako se organiziraju opći sastanci IEC-a, *mladi profesionalci*, stručnjaci za pojedina područja elektrotehnike, održavali su svoje radionice tijekom Općeg sastanka IEC-a i upoznali se s načinom rada u tehničkim odborima/pododborima IEC-a. Na taj način želi se privući i uključiti *mlade profesionalce*, vrhunske stručnjake u pojedinim područjima elektrotehnike diljem svijeta u rad radnih skupina i tehničkih odbora IEC-a.

Predstavnici HZN-a (ravnatelj i pomoćnik ravnatelja za normizaciju) sudjelovali su u radu na sastancima *Standardization Management Board-a*, *Conformity Assessment Board-a*, *Council Open Session*, *Market Strategy Board-a* te na sastancima *NC Presidents Forum-a* i *NC Secretaries Forum-a*.

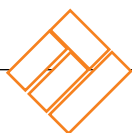
U organizaciji USNC of IEC tehnički odbori IEC-a izložili su u posebno predviđenome prostoru *postere* te na taj način svekolikoj javnosti predstavili svoj rad.

74. Opći sastanak IEC-a sponzoriralo je više od 100 sponzora (CORNING, Underwriters Laboratories, Siemens, Sony, Microsoft, NEMA, ABB, Panasonic, Philips i drugi).

Sljedeći 75. i 76. Opći sastanci IEC-a bit će u Australiji i Norveškoj.

M. Đukić

Dobitnici nagrade Thomas A. Edison

Ženeva, Švicarska, 2010-09-02 — Svake godine Međunarodno elektrotehničko povjerenstvo (IEC) odaje priznanje za predanost i rad izabranoj skupini stručnjaka koji su svojim sposobnostima vođenja i tehničkom stručnošću pridonijeli izradi sigurnijih, na tehnologiji utemeljenih proizvoda i sustava, omogućili inovacije na globalnoj razini te zaštitu života milijuna ljudi od električnih udara i drugih rizika.

IEC-ova nagrada *Thomas A. Edison* nova je nagrada namijenjena najviše devet osoba koje trenutačno upravljaju tehničkim odborima ili podborima u IEC-u ili jednim od IEC-ovih sustava ocjenjivanja sukladnosti.

Upravo kao Edison u svoje vrijeme, stručnjaci koji rade u IEC-u često su ugledni i svjetski poznati u svome području. Oni ne samo da pokušavaju naći sigurnija, i ponekad vrlo kreativna rješenja, za prevladavanje problema nego njihov rada odgovara i na istinske globalne potrebe. Oni imaju ulogu tehnoloških izumitelja, dijeleći svoje znanje tako da drugi ne trebaju ponavljati greške ili ponovo izmišljati kotač.

Dobitnici su nagrade *Thomas A. Edison* za 2010. godinu:

Al Brazauski, tajnik tehničkog odbora IEC TC 108, *Safety of electronic equipment within the field of audio/video, information technology and communication technology* (Sigurnost elektroničke opreme u području audio/video, informacijske tehnologije i komunikacijske tehnologije) / Underwriters Laboratories, SAD

Nic Maennling, tajnik tehničkog odbora IEC TC 89, *Fire hazard testing* (Ispitivanje opasnosti od požara / nezavisni stručnjak, Kanada

Reinhard Pelta, tajnik tehničkog odbora IEC TC 64, *Electrical installations and protection against electric shock* (Električne instalacije i zaštita od električnog udara) / Siemens, Njemačka

Ron Petersen, predsjednik tehničkog odbora IEC TC 106, *Methods for the assessment of electric, magnetic and electromagnetic fields associated with human exposure* (Metode za ocjenjivanje električnih, magnetskih i elektromagnetskih polja povezanih s izlaganjem ljudi / nezavisni stručnjak, SAD

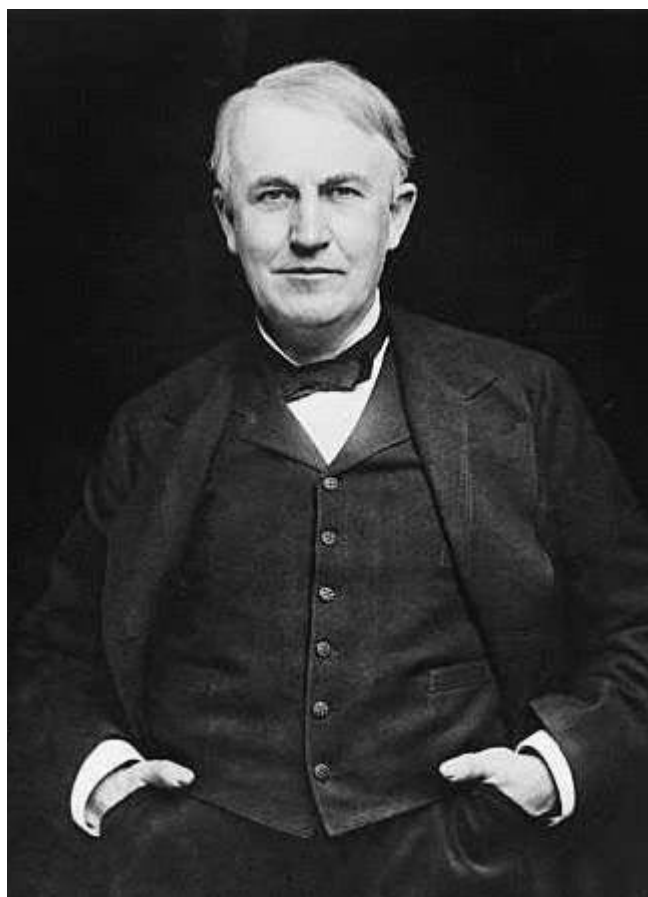
Umberto Rossi, predsjednik tehničkog odbora IEC TC 86, *Fibre optics* (Optička vlakna) / nezavisni stručnjak, Italija

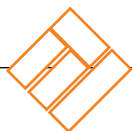
Hiroshi Sasaki, predsjednik tehničkog odbora IEC TC 61B, *Safety of microwave ovens* (Sigurnost mikrovalnih pećnica) / The Japan Electrical Manufacturers' Association (Panasonic), Japan.

Nagrada *Thomas A. Edison* dodijelit će se na IEC-ovom Općem sastanku u Seattleu, Washington, SAD. Dobitnici nagrade primit će srebrnu medalju, značku i certifikat, koje će im uručiti Frank Kitzantides, potpredsjednik IEC-a i predsjednik SMB-a (Standardization Management Board).

Thomas Alva Edison (1847-1931)

Osvjetljenje / električna žarulja, elektrana, fonograf, struja (istosmjerna)

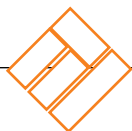

Kao nositelj više od tisuću patenata i s reputacijom velike predanosti poslu jedva da ima ravnoga u povijesti elektrike. Za mnoge je Edison model inventivnoga genija.

Rođen u Ohiou, SAD, Thomas Edison odrastao je u slikovitom gradiću Port Huronu u državi Michigan. Od djetinjstva je patio od gluhoće koja je progresivno napredovala kako je odrastao. Veliki utjecaj imala je njegova majka, s obzirom na obrazovanje i razvoj stvaralačkog i neortodoksnog pristupa znanosti i tehnologiji. Neko je vrijeme izdavao vlastite novine i imao kućni kemijski laboratorij, a zatim je u svojoj 14. godini postao telegrafski operater, razmišljajući o poboljšanjima odašiljačke opreme. Dvije godine kasnije u Bostonu je napravio svoj prvi izum, automatski ponavljač, međutim, otpor prema njegovu prvom patentu, stroju za zapisivanje glasova, uvjerio ga je da treba biti pragmatičniji i praviti samo uređaje za kojima postoji stvarna potreba. Nakon što je 1861. godine prisustvovao predavanju o naprednoj tehnologiji "mnogostrukog" telegrafskog signaliziranja, Edison je poboljšao dupleks odašiljačku tehnologiju te kasnije patentirao prvi četverostruki odašiljač. Prihodi koje je imao od svojih uspješnih patenata do 1874.

godine omogućili su mu da postavi potpuno opremljeni, i s dostatnim osobljem, istraživački i razvojni laboratorij u Newarku, da bi se dvije godine kasnije preselio u Menlo Park, New Jersey. Tu je započelo Edisonovo najkreativnije razdoblje.

Tijesno potučen od Alexandera Grahama Bella u razvoju telefonskoga sustava 1876. godine, dvadeset-devetogodišnji Edison razvija ugljični odašiljač, koji je uskoro postao standardni dio telefona. Godinu dana nakon toga Edison patentira fonograf za snimanje i reprodukciju ljudskog glasa; kasnije verzije ovoga uređaja omogućile su ogroman razvoj glazbene industrije. Iako je 1878. godine dramatično objavio da je na putu otkrića prve održive električne svjetiljke, to se dogodilo tek tri godine kasnije kada je Edison zablistio Ameriku svojim najsvjetlijim i najvećim izumom. Do 1884. godine naučio je dovoljno o opskrbi sustava plinske industrije da je svijetu mogao ponuditi cjeloviti električni sustav isporuke utemeljen na istosmjernoj struji. U konačnici Edison je izgubio "bitku sustava" s proizvodnjom izmjenične struje, međutim njegove su se inovacije nastavile izumima diktafona te ranih oblika kinematografije, i to i nijemog i zvučnog filma.

Promicanje normizacije kroz obrazovanje

Svijest o međunarodnim normama raste u akademskom svijetu

Rujansko izdanje *e-tech-a* na mrežnim stranicama IEC-a (http://www.iec.ch/online_news/etech/arch_2010/etech_0910/world_1.htm) osvrće se na ulogu visokih učilišta u postizanju svijesti o međunarodnim normama.

E-tech razmatra neke od različitih načina na koje obrazovne institucije percipiraju poruku o normama kao alatu za gospodarski rast, inovacije, prijenos tehnologije, održivost i s društvom i okolišem povezanu učinkovitost. Članci odražavaju potrebu promicanja tih poruka dalje unutar akademskoga svijeta u smislu obrazovnih programa, nastavnih planova, objavljenih radova, itd.

Tema toga izdanja *e-tech-a* je uvelike potaknuta *akademske tjednom 2010.* (Academic Week 2010) o kojem smo pisali u prošlom broju HZN e-glasila (4/2010) u organizaciji Suradnje na međunarodnim normama (WSC - World Standards Cooperation), koju su osnovale tri sestrinske organizacije, Međunarodno elektrotehničko povjerenstvo (IEC), Međunarodna organizacija za normizaciju (ISO) i Međunarodna telekomunikacijska unija (ITU) u Ženevi, Švicarska, početkom srpnja ove godine.

Sudionici su razmatrali potrebu uvođenja normizacije u akademske programe kako bi se postigla pojačana svijest o ulozi međunarodnih norma. Oni su se posebno osvrnuli na percepciju međunarodnih norma i nejasne situacije koju stvaraju obvezatna pravna regulativa i dragovoljna normizacija.

Pojedini članci u *e-tech-u* obrađuju sljedeće teme:

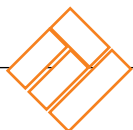
- *Akademski tjedan 2010.* (WSC Academic week 2010) koji je okupio ljude iz akademskoga svijeta, vlada i normizacijskih organizacija
- Osviješteno oblikovanje s obzirom na okoliš (ECD - Environmentally Conscious Design) koje se sve više

Mortarboard (akademska, sveučilišna kapa) tradicionalno se nosi kao akademska kapa zajedno s ogrtačem (talar) na sveučilištima širom svijeta.

uključuje u nastavne programe sveučilišta kao alat za ispunjavanje zahtjeva industrije i vlada

- Važnost osiguranja obrazovanja o normama i normizacijskom procesu
- Uloga i gospodarska vrijednost norma, s obzirom na akademske projekte
- Akademska analiza o tome kako norme omogućuju inovativnost
- Privlačna, vremenski ograničena, ponuda akademskim institucijama za kupnju horizontalnih, osnovnih i skupnih norma.

33. opća skupština ISO-a

33. opća skupština Međunarodne organizacije za normizaciju (ISO) održana je od 15. do 17. rujna 2010. godine u norveškome glavnom gradu Oslu. Domaćin je ovogodišnje Opće skupštine bio *Standards Norway* (SN).

Opću je skupštinu otvorio i njome predsjedavao aktualni predsjednik ISO-a, dr. Alan Morrison, koji je naglasio da 77 % članova ISO-a pripada zemljama u razvoju, a 23 % razvijenim zemljama. Trenutačno ISO ima 163 zemlje članice, što obuhvaća 97 % svjetske populacije. Ove je godine u radu Opće skupštine sudjelovala 121 delegacija te predstavnici međunarodnih i regionalnih organizacija.

Na dnevnome je redu bilo petnaest točaka.

Glavni je tajnik, gospodin Rob Steel u središte svojeg izvještaja postavio potrošače te naglasio da se rad ISO-a za dobrobit potrošača može poboljšati, prije svega, u pogledu smanjenja birokratskog pristupa, boljoj komunikaciji, pristupačnosti te boljoj identifikaciji potrošača.

Donesen je ISO-ov strateški plan za razdoblje 2011. – 2015. godine.

Predstavljen je ovogodišnji dobitnik nagrade Lawrence D. Eichera za kreativan i inovativan rad na razvitku norma, međunarodni tehnički odbor ISO/TC 211, *Geographic information/Geomatics* koji je donio 50 norma. Nagradu je predsjedniku odbora, gospodinu Olaf M. Østensenu, uručio predsjednik ISO-a.

Ovogodišnji je dobitnik nagrade Helmut Reihlen za mlade normizere na temu „Mogu li međunarodne norme pomoći u borbi protiv klimatskih promjena?“ gospodin Wilfred Fanokuhle Mdluli iz Švicarske.

Na kraju je ovogodišnje Opće skupštine izabrano šest novih članova Vijeća ISO-a (*ISO Council*) za razdoblje od 2011. do 2012. godine.

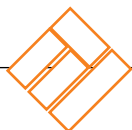
Doneseno je 13 rezolucija i dvije posebne rezolucije kojima se zahvaljuje dr. Alanu Morrisonu za izuzetan doprinos u radu ISO-a u proteklome dvogodišnjem razdoblju te domaćinu, norveškome normirnom tijelu *Standards Norway* (SN), na toploj dobrodošlici i uspješnoj organizaciji Opće skupštine.

Za predsjednika ISO-a za dvogodišnje razdoblje 2011. – 2012. godine izabran je dr. Boris Aleshin (Ruska federacija).

Sljedeća će se Opća skupština održati u rujnu 2011. godine u New Delhiju, u Indiji.

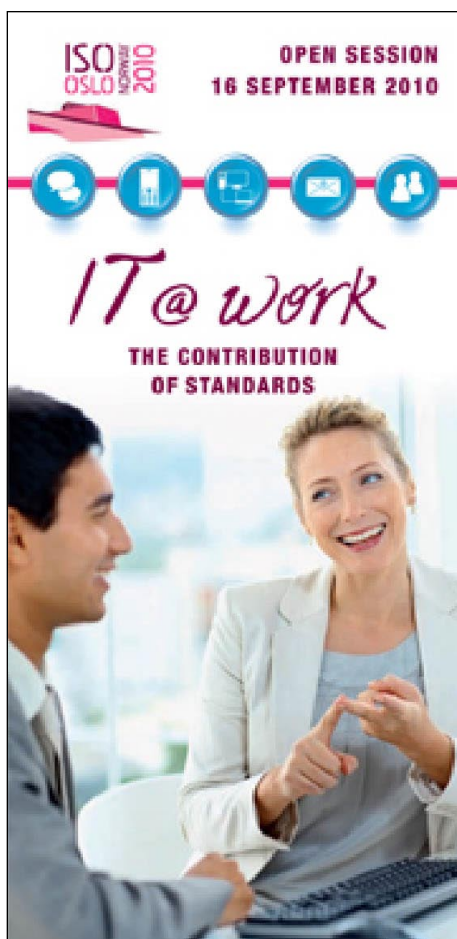
Otvoreni sastanak *IT@Work – The Contribution of Standards*

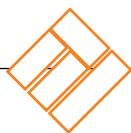
U okviru Opće skupštine, 16. rujna 2010. godine, održan je jednodnevni otvoreni sastanak pod nazivom *IT@Work – The Contribution of Standards* koji je vodio gospodin Paul Chaffey, generalni direktor udruge *Association of Norwegian knowledge- and technology-based companies*.

Na sastanku je, uz nekoliko uvodnih predavanja, organiziran i okrugli stol na kojemu su se govornici osvrnuli na to kako informacijska tehnologija mijenja mnoge segmente ljudskoga života. To je prikazano na specifičnim primjerima kao što je zdravstvo i industrija medicinskih uređaja, graditeljstvo (*Open Building Information Modelling – BIM*) te kontrola prometa.

U nastavku je razmatran budući razvitak IT industrije, međudjelovanje ljudi i računala, opskrba električnom energijom u skladu s potrebama (*smart grid*), upravljanu IT tehnologijom te utjecaj informacijske tehnologije na zemlje u razvoju s obzirom na njezinu dostupnost siromašnomu stanovništvu.

Vlasta Gaćeša-Morić

44. godišnji sastanak ISO/DEVCO-a

44. godišnji sastanak ISO-ovog odbora za zemlje u razvoju – DEVCO-a (*ISO Committee on Developing Country Matters*) održan je u trajanju od dva dana, 13. i 14. rujna 2010. godine uoči 33. opće skupštine ISO-a. ISO/DEVCO-om trenutačno, za razdoblje od dvije godine (2009. – 2010.), predsjedava dr. Bambang Setiadi iz Indonezije. DEVCO u ovome trenutku ima 83 djelatna člana (*Participating countries*) te 54 člana promatrača (*Observer countries*), među kojima već godinama aktivno sudjeluje i Republika Hrvatska.

Na sastanku su osim predstavnika zemalja u razvoju sudjelovali i predstavnici razvijenih zemalja te predstavnici međunarodnih i regionalnih organizacija koje surađuju s DEVCO-om i sudjeluju u programima tehničke pomoći. Ovaj je godišnji sastanak okupio rekordan broj od 258 sudionika iz 98 zemalja.

Na dnevnome je redu bilo šesnaest točaka. Prisutnima se na početku obratio i pozdravio skup aktualni predsjednik ISO-a, dr. Alan Morrison, a sastanku je predsjedavao predsjednik, dr. Bambang Setiadi. Glavni je tajnik, gospodin Beer Budoo, detaljno izvijestio o provedbi aktualnoga akcijskog plana za zemlje u razvoju za razdoblje od 2005. do 2010. godine u posljednjoj godini njegove implementacije.

Na sastanku je prihvaćen akcijski plan za razdoblje od 2011. do 2015. godine čiji su glavni ciljevi potpora održivom ekonomskom rastu, jačanje inovativnosti, tehničkoga napretka i kvalitete života zemalja u razvoju. Akcijskim su planom obuhvaćeni ovi ključni elementi:

- porast sudjelovanja u tehničkom radu ISO-a
- izgradnja kapaciteta u normizaciji sa članovima i zainteresiranim stranama
- unaprjeđenje svijesti o uporabi norma
- jačanje regionalne suradnje.

Dio sastanka bio je posvećen radu u tri radne skupine:

- *Developing country perspectives on unique ISO standards development process*
- *Energy policies for tackling climate changes*
- *ISO standards driving business.*

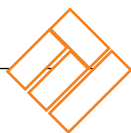
U radu prvih dviju skupina sudjelovali su i predstavnici Hrvatskog zavoda za norme.

Svoje su izvještaje o radu, koji je od interesa za DEVCO, podnijele i druge međunarodne organizacije (CASCO, COPOLCO i dr.)

Na sastanku je doneseno petnaest rezolucija.

Sljedeći će se godišnji sastanak ISO/DEVCO-a održati u rujnu 2011. godine u New Delhiju, u Indiji.

Vlasta Gaćeša-Morić

ISO-ov magazin (ISO Focus+) ističe važnost norma za dostupnost

Prema podacima Ujedinjenih naroda, 10 % svjetske populacije (650 milijuna ljudi) pati od neke vrste invaliditeta. Osim toga, četvrtina građana u razvijenim zemljama ima 60 ili više godina, a do 2050. godine većina zemalja u razvoju će ih dostići u tome. Zbog ogromnog utjecaja koje to ima na društvenu i gospodarsku situaciju u zemljama širom svijeta, rujansko izdanje ISO *Focusa+*, magazina ISO-a (Međunarodna organizacija za normizaciju) posvetilo je posebni izvještaj dostupnosti.

U današnjem informacijskom društvu, dobra dostupnost i upotrebljivost neophodna je pri rukovanju svakodnevnom tehnologijom, od mobilnih telefona i kućanskih aparata do tipkovnice i stroja za fotokopiranje.

Tema dostupnosti obrađena je kroz rad različitih ISO-ovih tehničkih odbora koji razvijaju i izrađuju, s tim povezane, ISO-ove međunarodne norme.

Niz članaka pokriva područja kao što su dostupnost korisničkih sučelja, kao i upotrebljivost izgrađenoga okruženja. Oni pokazuju kako su ISO-ove međunarodne norme moćan alat za identificiranje tih stavki i kako pomažu proizvođačima, vladama, regulatornim organizacijama, oblikovateljima i tvorcima proizvoda i usluga u poboljšanju kvalitete života za sve. Drugi članci naglašavaju kako međunarodne norme odgovaraju na potrebe starijih ljudi ili ljudi s posebnim potrebama te kako se proizvodi i usluge mogu prilagoditi različitim korisnicima.

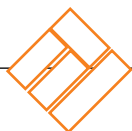
U rujanskom broju ISO *Focusa+* nalazi se i ekskluzivni intervju s dr. sc. Andrewom S. Imadaom, predsjednikom Međunarodnog ergonomskoga udruženja (IEA - International Ergonomics Association). On tvrdi: "Dostupnost, kao i ergonomija, naglašava potrebu usredotočenja na čovjeka pri oblikovanju proizvoda i usluga. Oboje stavljaju ljude, s individualnim sposobnostima, sklonostima i potrebama u središte procesa."

ISO Focus+, rujan 2010.

Dostupnost je, također, i ovogodišnja tema obilježavanja Svjetskoga dana norma, 14. listopada - "Norme čine svijet svima dostupnim" - te će biti posebno naglašena na međunarodnoj radionici 3. i 4. studenoga u Ženevi, Švicarska, na kojoj će se preispitati norme potrebne za olakšavanje razvoja dostupnih rješenja širom svijeta.

Rujansko izdanje ISO *Focusa+* sadrži i članak "The football makers of Sialkot" u kojem se s oduševljenjem govori o Svjetskom prvenstvu u nogometu 2010. koje je još u svježem sjećanju. Postoje mnoge priče iza uspjeha i uništenih snova. Međutim, naročito priča iz grada Sialkota u pakistanskoj provinciji Punjab ima mnogo strana, od tisuća nogometnih lopti proizvedenih za međunarodne nogometne utakmice do suradnje s ILO-om (International Labour Organization) i UNICEF-om u borbi na suzbijanju dječjeg rada i utjecaju ISO-ovih međunarodnih norma.

ISO-ova norma o društvenoj odgovornosti odobrena za izdavanje

Norma ISO 26000 koja organizacijama daje **upute za implementaciju društvene odgovornosti** uspješno je prošla posljednju razvojnu fazu te je odobrena za izdavanje kao međunarodna norma. ISO planira da će norma biti dostupna od 1. studenoga ove godine.

Glavni tajnik ISO-a, Rob Steele

Iskazujući zahvalu za "izvanredne napore" stručnjaka koji su radili na normi, **glavni tajnik ISO-a, Rob Steele** je rekao: "Norma ISO 26000 pomoći će organizacijama za koje je djelovanje na društveno odgovoran način više nego "samo lijepa zamisao" u primjeni društvene

odgovornosti na pragmatičan način koji je usmjeren na njihovo djelovanje.

Bit će to moćan alat koji će pomoći organizacijama da krenu od dobrih namjera prema dobrim, konkretnim akcijama."

Norma ISO 26000 osigurat će usklađene, globalno važne upute organizacijama svih vrsta iz privatnoga i javnoga sektora. Norma je rezultat međunarodnoga konsenzusa između stručnjaka, predstavnika glavnih zainteresiranih skupina za to područje, a oblikovana je na način da potakne primjenu najbolje prakse o društvenoj odgovornosti širom svijeta. Norma donosi globalni sporazum o:

- definicijama i načelima društvene odgovornosti
- temeljnim stvarima koje treba identificirati pri primjeni društvene odgovornosti
- upute o tome kako integrirati društvenu odgovornost u sve aktivnosti neke organizacije.

Glasanje ISO-ovih članova, nacionalnih normiranih tijela, o konačnom nacrtu (FDIS - Final Draft International Standard) norme ISO 26000 zaključeno je 12. rujna 2010. On je odobren s 94% glasova zemalja koje su glasale, uz veliku potporu pridruženih organizacija koje su također sudjelovale u njezinom razvoju, otvarajući na taj način put izdavanju kao međunarodne norme.

Razvoj norme ISO 26000 započeo je 2005. godine. Projekt je vodila ISO-ova radna skupina za društvenu odgovornost (ISO/WG SR) u kojoj su bile zastupljene zainteresirane strane i koja je uključila u svoj rad stručnjake i promatrače iz 99 zemalja članica ISO-a, od kojih su 69 sudjelovale u razvoju, a bile su uključene i 42 organizacije iz javnoga i privatnoga sektora. Bilo je zastupljeno šest glavnih interesnih skupina: industrija, vlade, radnici, potrošači, nevladine organizacije, usluge, istraživanje i druge, a bila je primijenjena i zemljopisna

Predsjedavajući radne skupine Jorge E. R. Cajazeira

i rodna (spolna) ravnoteža sudionika. Sve u svemu, oko 40 ljudi koji su sudjelovali u izradi norme sačinjavali su tu najveću radnu skupinu u povijesti ISO-a.

ISO-ovu radnu skupinu (ISO/WG SR) zajednički su vodili ISO-ove članice Brazil (ABNT) i Švedska (SIS). Odgovarajući na rezultate glasanja o FDIS-u **predsjedavajući radne skupine Jorge E. R. Cajazeira** je rekao: "Jednoga dana u budućnosti, organizacije će gledati normu ISO 26000 i reći "kako smo mogli preživjeti u poslovnom svijetu bez društvene odgovornosti?" I to sve zato jer je skupina zanesenjaka pokušala zamisliti kakva bi ta budućnost mogla biti te zatim predano radila pet godina da bi dostigla tu viziju. Ja sam ponosan što sam sudjelovao u vodstvu prema tom snu."

Potpredsjednik Staffan Söderberg dodao je: "Peto-godišnjim radom i postignutim konsenzusom o sto stranica uputa o društvenoj odgovornosti koje sadrže sedam načela, sedam temeljnih stavki i sedam koraka za implementaciju. Norma neće nikada biti bolja od procesa kojim je razvijana i izrađena, a to je velikim dijelom zasluga razvojnoga procesa norme ISO 26000 s uključenim, mnogim zainteresiranim stranama, što je omogućilo snažan glasački rezultat u korist završnoga teksta norme. Sada predajemo ovaj čudesni dokument stvarnim pokretačima promjena - ljudima koji upotrebljavaju norme u svakodnevnome radu."

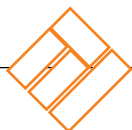
Norma ISO 26000 sadrži dragovoljne upute i nije specifikacijski dokument namijenjen certifikaciji trećih

Potpredsjednik Staffan Söderberg

strana kao što su to norme ISO 9001 i ISO 14001. Međunarodna organizacija za normizaciju (ISO) naglasila je da će budno promatrati da se to poštuje.

Upute sadržane u normi ISO 26000 izrađene su na najboljoj praksi razvijenoj na postojećim inicijativama o društvenoj odgovornosti u javnom i privatnom sektoru. One su u skladu i dopunjavaju se s relevantnim deklaracijama i konvencijama Ujedinjenih naroda i njezinih pridruženih tijela, kao što je ILO (International Labour Organization) s kojom ISO ima potpisan Memorandum o razumijevanju (MoU) kako bi se osigurala sukladnost s ILO-ovim normama o radu. ISO je potpisao Memorandum o razumijevanju (MoUs) s UNGCO (United Nations Global Compact Office) i s Organizacijom za gospodarsku suradnju i razvoj (OECD), a sve kako bi proširio i ojačao suradnju na razvoju i izradi norme ISO 26000.

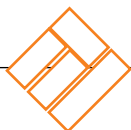

Na pitanje koliko je jak brand vaše tvrtke, odgovoriti će Vam ISO norma za procjenu branda

Snažan brand može razlikovati tvrtku na tržištu i znatno pridonijeti njezinoj financijskoj uspješnosti. No, kao kod sve nematerijalne imovine, teško je izmjeriti njegovu točnu novčanu vrijednost. Nova norma, ISO 10668:2010, *Brand valuation – Requirements for monetary brand valuation* ističe dosljedne i transparentne postupke i metode za mjerenje vrijednosti branda. Brandovi se odnose na imena, pojmove, znakove, simbole, logotipove, itd., po kojima su prepoznatljivi robe, usluge i subjekti. "Brandovi, kao i mnoga druga nematerijalna imovina, visoko su cijenjena dobra", kaže Christopher Scholz, predsjednik projektnog odbora ISO-a koji je razvio normu. Brandovi se upotrebljavaju za stvaranje karakterističnih slika i asocijacija u svijesti zainteresiranih strana po kojima se tvrtka ističe na tržištu, kao i za komunikaciju i suradnju s klijentima. Ipak, vrijednost je takve imovine dosta nerazumljiva.

Dugo su se tvrtke borile kako bi utvrdile stvarni učinak i vrijednost svojega branda, a sada im tu pomaže norma ISO 10668 koja se usredotočuje na analizi triju glavnih elemenata: financijskih, pravnih te onih povezanih s ponašanjem. Primjeri iz norme opisuju zakonska prava i zaštitu branda, veličinu tržišta i trendove, utjecaj branda na izbor prilikom kupnje i različite stavove dionika prema brandu. Dodatna je korist norme da omogućuje tvrtkama diljem svijeta mjerenje ekonomske vrijednosti svojih brandova koristeći se istim pouzdanim smjernicama koje su razvili svjetski stručnjaci iz toga područja. Normu ISO 10668:2010, *Brand valuation – Requirements for monetary brand valuation*, pripremio je projektni odbor ISO/PC 231, *Vrednovanje branda*. Zainteresirani kupci u Hrvatskoj mogu normu naručiti u HZN-u. Cijena je norme 74 CHF.

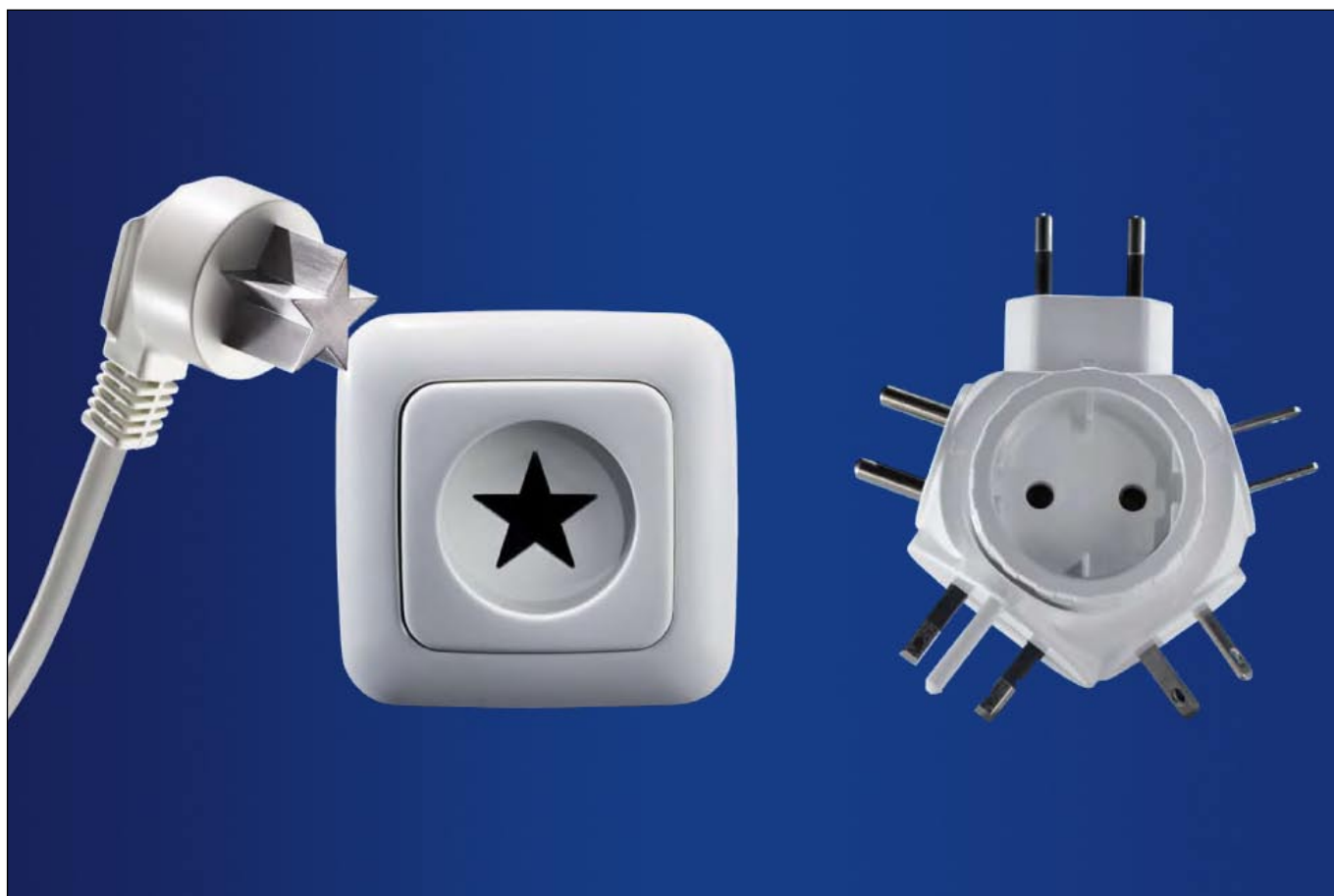

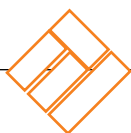

Usvajanje IMCO-ova izvješća o postojećem europskom sustavu normizacije

Odbor za unutarnje tržište i zaštitu potrošača u Europskom parlamentu (IMCO) jednoglasno je usvojio izvješće o budućnosti europskog sustava normizacije u četvrtak, 7. listopada 2010. godine. Izvješće je nastalo kako bi se analizirala ideja Europske komisije za preispitivanje osnove na kojoj rade europske organizacije za norme. U svom završnom izvješću, IMCO potvrđuje mnoge uspješne elemente trenutnoga europskog sustava normizacije i ističe važnost očuvanja sustava, uz napomenu da se predloženi postupak preispitivanja

treba temeljiti na prednostima postojećeg sustava, što će činiti čvrstu osnovu za poboljšanje. Također se u izvješću navodi da treba izbjeći bilo koje radikalne promjene koje bi mogle narušiti temeljne vrijednosti sustava. IMCO-ov izvještaj ističe značajnu ulogu europske normizacije kao podrške jedinstvenom europskom tržištu te u pružanju pomoći europskim politikama i zakonodavstvu u postizanju sigurnosti proizvoda, dostupnosti, inovacija, interoperabilnosti i zaštiti okoliša.

Novi CEN-CENELEC-ov web portal za male i srednje poduzetnike

Daljnji korak prema malim i srednjim poduzećima uključenje i integraciju u procesu normizacije: CEN-CENELEC osnivaju novi portal za pomoć malim i srednjim poduzećima u radu s normama za postizanje veće koristi.

Norme pridonose radu malih i srednjih poduzeća

Više od 99 % poduzeća u Europi su mala i srednja poduzeća koja predstavljaju pravu okosnicu europskoga gospodarstva. Činjenica je da se ova poduzeća moraju prilagoditi postojećim mogućnostima na tržištu kao i europskim normama. Zbog toga je potrebno obraćanje posebne pozornosti na interese malih i srednjih poduzeća kao mogućih korisnika europskih norma. Normizacija pridonosi poboljšanju njihove ključne uloge na europskom tržištu. Zbog toga je odlučeno u CEN-u i CENELEC-u da se tome pitanju posveti veća pažnja kako bi se povećali naponi uključivanja i sudjelovanja malih i srednjih poduzeća u radu normizacije. Značajan je napredak, u tom smislu, osnivanje novog CEN/CENELEC-ovog web portala namijenjenog malim i srednjim poduzetnicima kao vodiča za obavješćivanje o svim koristima korištenja europskim normama i uključivanja u normizacijski rad.

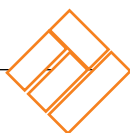
Portal <http://sme.cencenelec.eu> omogućava europskim malim i srednjim poduzećima brojne koristi i predstavlja koristan i važan poslovni alat potreban za pristup europskom normizacijskom sustavu za davanje:

- informacija o novim inicijativama u području normizacije
- informacija o protoku najznačajnijih projekata u normizacijskom radu
- savjeta iz „prve ruke“ putem konzultacija s odgovarajućim stručnjacima
- ažuriranih brošura i materijala relevantnih za poslovanje malih i srednjih poduzeća
- informacija o obučavanju i izobrazbi malih i srednjih poduzeća za bolje razumijevanje i doprinos europskoj normizaciji
- informacija o konferencijama i događajima koji su važni i za mala i srednja poduzeća

Također, CEN-CENELEC se predstavlja i na društvenim mrežama kao npr. na Twitteru, internetskoj stranici posvećenoj malim i srednjim poduzećima i normama. Pridružite se i informirajte iz prve ruke o normizacijskim aktivnostima.

14. listopada 2010. - Svjetski dan norma

Svake godine 14. listopada slavimo Svjetski dan norma. Tako se i ovogodišnjom proslavom širom svijeta odalo priznanje naporima tisućama stručnjaka koji se bave normizacijskim radom i koji tako pridonose sigurnijem življenju. U početku se ovaj dan obilježavao od strane međunarodnih organizacija za normizaciju ISO, IEC i ITU, a potom su se proslavi priključile regionalne i nacionalne normirane institucije iskazujući time zajedničku suradnju u povećavanju svijesti o tehničkom usklađivanju.

Norme čine svijet dostupnim

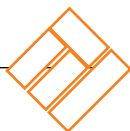
(Bruxelles, 14. listopada) — Tema ovogodišnjeg Svjetskog dana norma bila je *Norme čine svijet svima dostupnim*. Europski odbor za normizaciju (CEN) i Europski odbor za elektrotehničku normizaciju (CENELEC) sudjeluju u svakodnevnom radu kako bi se ova izjava i ostvarila. Dostupnost dobiva sve veću važnost budući da oko 10% europskih građana pati od neke vrste invaliditeta, što predstavlja najmanje 40 milijuna Europljana. Globalno gledajući, oko 650 milijuna ljudi pogođeno je invaliditetom. Kako svjetska populacija stari, tako i pitanje dostupnosti postaje sve značajnije. Zbog toga norme imaju definitivno svoju važnu ulogu. One predstavljaju platformu za širenje novih tehnoloških proizvoda. Bilo koji čovjek može imati posebnu potrebu u bilo kojem trenutku u svojem životu.

Norme bi se trebale oblikovati na takav način da ih se može ugraditi u svakodnevni život.

Europska komisija i Svjetski dan norma 2010.

U povodu Svjetskog dana norma, Europska komisija održala je svoju godišnju konferenciju o normizaciji 12. listopada 2010. u Bruxellesu. Tema ovogodišnjeg skupa je *Pristupačnost za sve*, s kojom se uskladila i tema odabrana na međunarodnoj normizacijskoj razini. Sudionici događaja bili su predstavnici industrije, tijela javne vlasti, stručnjaka za dostupnost i osoba koje predstavljaju skupine invalida. Događaj je istaknuo kako su europske norme ključne za dostupnost svima u društvu, pod jednakim uvjetima s ciljem poboljšanja kvalitete života uz posebnu pomoć osobama s poteškoćama. Osobe s invaliditetom čine rastuće tržište pa je to prilika za industriju koja stvara nove inovativne proizvode. Norme imaju važnu ulogu u postizanju koherentnosti na tržištu. Govoreći o pitanjima pristupačnosti, neki smatraju kako su oni teret za industriju. No, proizvodi razvijeni za osobe s invaliditetom, mogu zapravo, dati nove ideje za većinu proizvoda. Razvoj dostupnih proizvoda i usluga treba stoga smatrati potencijalom za nusproizvode. Potrebna je snažnija podrška i izobrazba te podizanje svijesti inženjera i stvaratelja norma u pitanjima koja se odnose na dostupnost.

Gospodin Malcolm Harbour, član Europskog parlamenta i predsjedatelj Odbora za unutarnje tržište i zaštitu potrošača (IMCO), naglasio je važnost norma u olakšavanju međunarodne trgovine i zamolio snažniju suradnju s američkim kolegama za proizvode koji podržavaju dostupnost. Gospodin Antonio Tajani, potpredsjednik Europske komisije i povjerenik Opće uprave za industriju i poduzetništvo čestitao je na izboru dostupnosti kao teme ovogodišnjeg Svjetskog dana norma, važnog pokazatelja slobode europskih građana.

Europski parlament odobrio izvješće o budućnosti europske normizacije

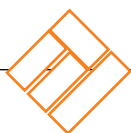
Odbor Europskog parlamenta za unutarnje tržište (IMCO) podnio je na glasanje Europskom parlamentu svoj konačni izvještaj o budućnosti europske normizacije na plenarnoj sjednici 21. listopada u Strasbourgu. Izvješće je gotovo jednoglasno usvojeno.

(Bruxelles, 25. listopada) — U izvješću IMCO-a koji se odnosi na budućnost rada europskog sustava za normizaciju (ESS) iznesena je ideja Europske komisije da se preispita podloga na kojoj se temelji rad europskih organizacija za normizaciju. Nakon javne rasprave koja je održana u lipnju 2010. godine, u listopadu iste godine sačinjen je prvi nacrt izvješća uz odobravanje članova IMCO-a, dok je završni korak u tom procesu bilo glasanje o izvješću na plenarnoj sjednici Europskog parlamenta u Strasbourgu.

Prije glasanja u Europskom parlamentu, održana je konferencija za novinare na kojoj su se prezentirali rezultati izvješća o budućnosti europske normizacije, koje je poduzeo IMCO. Član Europskog parlamenta Malcolm Harbour i predsjednik Odbora za unutarnje tržište izrazio je svoje uvjerenje da je budućnost europske normizacije dobila punu podršku u Europskom parlamentu, a izglasavanje izvješća je rezultat postignutoga dobrog kompromisa.

Tri druga člana parlamenta bila su prisutna tijekom konferencije za novinare, gospodin Edvard Kožušnik (IMCO-ov izvjestitelj o budućnosti europske normizacije), gospodin Mitro Repo i gospođa Lara Comi. Oni su također izrazili svoje zadovoljstvo s rezultatom glasanja o izvješću koje se bavi bitnim temama za europsko unutarnje tržište, a koje su prema njihovu mišljenju prečesto zanemarivane. Naglasili su kako su postojala brojna odstupanja o ovoj temi, ali na kraju je ipak postignut vrlo dobar kompromis o rezultatu izvješća.

Gospodin Kožušnik je istaknuo kako je sada loptica na strani Europske komisije, a Europski parlament će pomno pratiti daljnji razvoj na razini Europske komisije. Gospodin Malcolm Harbour je zaključio da je duboko svjestan kako je pitanje budućnosti europske normizacije veoma važno i da ono utječe i na lokalne zajednice.

Europske organizacije za normizaciju ponovo sudjeluju na “Europskom inovacijskom susretu”

Norme omogućuju dolazak inovacija na tržište i presudan su alat koji pomaže Europi u uspostavi vodećeg mjesta u svjetskom gospodarstvu. Na “Europskom inovacijskom susretu”, tri europske normizacijske organizacije predstaviti će povezanost europske normizacije i inovacija u područjima kao što su učinkovita opskrba energijom, urbana i regionalna pokretljivost u EU i električna vozila.

Bruxelles, 29. rujna 2010. - Inovacije i normizacija snažno su povezane, potiču, između ostalog konkurentnost europske industrije, pružaju nove izvozne mogućnosti i pomažu u gospodarskom rastu. Zbog toga europske organizacije za normizaciju (ESOs - the European Standardization Organizations), Europski odbor za normizaciju (CEN), Europski odbor za elektrotehničku normizaciju (CENELEC) i Europski institut za telekomunikacijske norme (ETSI) ponovno sudjeluju na “Europskom inovacijskom susretu” (EIS - the European Innovation Summit), drugom takvome godišnjem događanju. Taj dvodnevni događaj održat će se u Europskom parlamentu, u Bruxellesu 11. i 12. listopada.

Na EIS-u 2010 identificirat će se *Europski inovacijski izazov* ispitujući načine ostvarenja europskog cilja, a to je postati globalni lider u inovacijama te kako partnerstva usmjerena prema inovacijama mogu postati uspješna. Na susretu će prisustvovati članovi Europskoga parlamenta kao i donositelji odluka i stvaratelji politika iz europskih institucija, agencija i država članica.

CEN, CENELEC i ETSI sudjeluju na EIS-u 2010, a europsku normizaciju predstavljaju:

- dr. sc. Cyriacus Bleijs, predsjednik CEN-CENELEC-ove fokus skupine za električna vozila i gospodin Soeren Hess, predsjednik ETSI TC ITS – Intelligent Transport Systems (Inteligentni transportni sustavi) sudjelovat će u panel diskusiji o urbanoj i regionalnoj pokretljivosti u EU
- dr. sc. Ralph Sporer, predsjednik ESO-ove zajedničke radne skupine o pametnim mrežama, koji će sudjelovati u panel diskusiji o učinkovitoj opskrbi energijom.

Europske organizacije za normizaciju (ESOs) dijelit će također i jedan informacijski pult u prostoru predviđenom za izlagatelje na susretu od 11. do 14. listopada 2010. godine.